

V. BOGUSLAVSKI

FILOSOFIAN
PERUSKYSYMYS

KARJALAN ASNT:n
VALTION KUSTANNUSLIHKE
PETROSKOI
1960

VUOSITUHANSIA VANHA KIISTAKYSYMYS

Maapallomme kiertää Aurinkoa muiden planeettojen mukana (toiset niistä ovat suurempia ja toiset pienempiä kuin Maa). Aurinkokuntamme kuuluu jättiläiskokoiseen tähtijärjestelmään, jota sanotaan Linnunradaksi. Se puolestaan liikkuu avaruudessa muiden tähtijärjestelmien eli galaktiikkojen keskuudessa. Maapallon pinta on suurimmalta osaltaan valtamerien ja merien, järvien ja jokien peitossa. Kuivalla maalla ja vesistöissä on paljon monenlaisia kasveja ja eläimiä, aina yksisoluisista eliöistä kehittyneimpiin imettäväisiin saakka, jotka ovat kehonsa rakenteelta jo hyvin läheisiä ihmiselle. Vihdoin Maapallolla asuu ihmisiä. He ovat rakentaneet kyliä ja kaupunkeja, istuttaneet puistoja, raivanneet peltoja, rakentaneet rautateitä ja kanavia, patoja ja voimalaitoksia sekä kaikkea muuta.

Sellainen on meitä ympäröivä maailma. Siihen kuuluu luonto ja ihmisyhteiskunta. Koko tämä maailma on olemassa tajuntamme ulkopuolella ja tajunnastamme riippumatta. Sitä nimitetään tavallisesti aineelliseksi maailmaksi tai vain aineeksi, materiaksi.

Me teemme tarkan eron aineellisen maailman ja siihen kuuluvien esineiden sekä ajatustemme, tunteidemme ja tajuntamme välillä. Kun ihminen näkee, kuulee tai tunnistee jotain esinettä, niin hän aistii ne, havaitsee niiden

olemassaolon. Jos esimerkiksi asuntoni ovelle koputetaan, niin kuulen koputuksen.

Aistimusten ja havaintojen perusteella me muodostamme käsitteitä, arvostelmia ja johtopäätöksiä. Kun esimerkiksi tutustumme perunanistutuksen neliöpesäkemenetelmään, niin meille syntyy käsite neliöpesäkeistutuksesta. Kun joku väittää täyttäneensä tehtävän tai vastustaa lisäkysymyksen välttämätöntä hyväksymistä kokouksen päiväjärjestykseen, hän esittää arvostelman. Johtopäätöksen esimerkkinä on päätteily Boris Polevojin kirjassa «Kertomus oikeasta miesten miehestä». Siinä lentäjä Meresjev sanoo hyökkäysvaunumichelle Gvozdeville: jos rakastamasi tyttö on oikea ihminen, hän ei hylkää sinua sen takia, että kasvosi ovat synnyinmaata puolustaessa saatujen arprien runtelemat. Mutta jos hän hylkää sinut, silloin hän ei ole oikea ihminen. Tämä Meresjevin mielipide on muodostunut johtopäätöksen nojalla.

Kun ihminen järkeilee jostain asiasta tai esineestä ääneen taikka itsekseen, arvioi niitä, tekce niistä johtopäätöksiä ja muodostaa tiettyjä käsitteitä, silloin ihminen ajattelee.

Aistiminen ja ajattelu ovat tajunta-ilmioitä eli kuten toisinaan sanotaan henkistä toimintaa. Henkisen toiminnan ilmiöihin kuuluvat myös ihmisten erilaiset halut ja pyrkimykset, eritunteet ja mielialat (ilo ja suru, ihastus ja halveksunta, rakkaus ja viha jne.).

Sellaisetkin ihmiset, jotka eivät ole tutkineet mitään tieteitä eivätkä edes aavista niiden olemassaoloa, tekevät aina tarkan eron tajuntailmiöiden (henkisen toiminnan) ja aineellisten ilmiöiden (ulkomaailman ilmiöiden) välillä. Jokainenhan tietää, että ajatus pojan olemassaolosta ja pojan todellinen olemassaolo ovat vallan eri asioita. Kokonaan toista on kuvitella jotain esinettä olevaksi ja toista on omistaa se esine, joka on olemassa ei ainoastaan tajun-

nassamme, vaan todellisuudessa, tajuntamme ulkopuolella ja tajunnastamme riippumatta. Jokainen tietää omasta kokemuksestaan, että ihmislä kohtaa aina karvas pettymys ja epäonnistuminen, jos hän luulee kuvittelemaansa reaali-seksi ja haluamaansa todellisuudeksi.

Mikä sitten mitäkin seuraa? Mikä on ollut olemassa ennemmin, aineelliset ilmiöt vaiko henkiset ilmiöt? Onko aineellinen luonto peräisin hengestä vaiko henki aineellisesta luonnosta? Onko aine tajunnan tuote vaiko tajunta aineen tuote? Tämä kysymys on askarruttanut ihmisten älyjä kaukaisesta muinaisuudesta lähtien aina meidän päiviimme saakka.

Tähän kysymykseen on olemassa erilaisia vastauksia.

Eräät laskevat, että aineellinen maailma on hengen, tajunnan luoma, että ajattelu ei ole riippuvainen aineesta, vaan aine on kerta kaikkiaan riippuvainen tajunnasta.

Toiset taas väittävät, että henki, tajunta on aineellisen maailman synnyttämä ja että tajunta on riippuvainen aineellisesta luonnosta kun taas aineellinen maailma, materia, on olemassa tajunnasta riippumatta.

Niitä, jotka pitävät aineellista, materiaalista maailmaa tajunnan, ajattelun, idean tuotteena, sanotaan idealisteiksi. Ja niitä, jotka pitävät tajuntaa, ajattelua, ideaa materiaallisen maailman tuotteena, sanotaan materialisteiksi.

Kun ihmiset ratkaisevat eri tavalla kysymyksen ajattelun suhteesta materiaan, heille syntyvät aivan vastakkaiset katsomukset siitä, mitä on luonto ja yhteiskunta, mitä on maailma kokonaisuudessaan ja minkä lakien mukaan se kehittyy. Materialismi ja idealismi muodostavat kaksi vastakkaista maailmankatsomusta. Niiden vastakkaisuuden pohjana on kaksi erilaista, aivan sovittamatonta vastausta kysymyksen tajunnan suhteesta materiaan.

Kysymys hengen ja aineellisen luonnon, ajattelun ja materiaan välisestä suhteesta on filosofian tärkein,

ratkaisevin kysymys. Filosofit ovat jakautuneet kahteen vastakkaiseen leiriin aina sen mukaan, miten he ovat vastanneet tuohon kysymykseen.

Ensi silmäykseltä saattaisi näyttää, että tämä on abstraktinen kysymys, joka voisi kiinnostaa vakavasti vain harvoja oppineita liikuttamatta ollenkaan laajempia väestökerroksia. Se on kuitenkin harhaluulo.

Viittaamme tässä eräisiin tositapahtumiin ihmiskunnan historiassa, jotka osoittavat, miten kiivasta taistelua materialistit ja idealistit ovat käyneet keskenään ja miten suuresti laajat yhteiskuntapiirit ovat olleet kiinnostuneita tuon taistelun tuloksesta.

Materialismin avoin puolustaminen oli XVI—XVIII vuosisadalla hengenvaarallista. Suuri italialainen luonnontutkija materialisti Galileo Galilei joutui kidutettavaksi taistelustaan idealismia vastaan ja virui vankeudessa aina kuolemaansa saakka. Huomattava ajattelija materialisti Giordano Bruno poltettiin roviolla materialististen katso-
mustensa takia. Ankaran vainon alaiseksi joutuivat XVII—XVIII vuosisadalla myös englantilaiset ja ranskalaiset materialistit. Eräät heistä (kuten Helvetius ja Holbach) pelastuivat koviilta koettelemuksilta vain sillä, että onnistuivat salaamaan nimensä materialististen teosten kirjoittajina.

Se julmuus, jolla taantumukselliset maaorjaherrat kaikissa maissa hyökkäsivät materialistien kimppuun, on täysin ymmärrettävää, kun ottaa huomioon, miten suuri merkitys oli materialistisen maailmankatsomuksen levittämällä sen vallankumouksen valmistamisessa, joka murskasi maaorjuusjärjestelmän.

Kun Venäjän työväenluokka liitossa muiden työtätekevien kanssa rakensi maassaan sosialismin ja kun Kiinan ja muiden kansandemokratian maiden kansat astuivat voittosalle sosialistisen rakennustyön tielle, taistelu kahden vastakkaisen maailmankatsomuksen välillä kärjistyi entisestäänkin.

Taantumukselliset piirit kapitalistimaissa käyttävät laajasti hyväkseen materialismin kumoamistarkoituksessa lehdistöä ja radiota, kirkkoa ja koulua, kirjallisuutta ja elokuvia. Kapitalistimaailman vallanpitäjät eivät säästä varoja levittäessään idealismia ja käydessään taistelua materialismia vastaan. Amerikan Yhdysvalloissa joutuu vainon alaiseksi jokainen opettaja, jos häntä vähänkin epäillään materialististen katsomusten levittämisestä.

Huomattaville tiedemiehillekään ei anneta anteeksi sitä, että he yrittävät avoimesti puolustaa materialismia. Kuuluisa saksalainen luonnontutkija Ernst Haeckel julkaisi vuonna 1899 kirjan «Maailman arvoituksia», jossa hän puolusti materialistista maailmankatsomusta. Porvarillinen taantumus eri maissa nosti heti kirjallisuudessa, sanomaja aikakauslehdissä sekä lukuisissa julkisissa esitelmissä rajun parjauksen häntä vastaan. Hänelle lähetettiin nimettömiä uhkauskirjeitä, ja joutuipa hän kerran murhayrityksenkin kohteeksi.

Maailman kuulu ranskalainen tiedemies, eräs nykyaikaisen atomifysiikan luoja Louis de Broglie sai porvaristolta osakseen kaikenlaisia kunnianosoituksia 25 vuoden kuluessa, niin kauan kuin hän kannatti idealismia. Myöhemmin tämä kuuluisa fyysikko tuli omien tutkimustensa sekä toisten tiedemiesten tutkimusten perusteella johtopäätökseen, että lotuus on materialismin eikä idealismin puolella. Vuosina 1952 ja 1953 Broglie julkaisi useampia kirjoituksia fysiikassa ilmenevää idealismia vastaan. Ja heti porvarillinen lehdistö alkoi parjata häntä. Hänet syrjäytettiin atomienergian tutkimuslaitoksen perustamiseen. Eteväenä tiedemiehenä Broglie sai kärsiä vain siitä, että oli asettunut materialismin kannalle.

Materialismi herättää porvaristossa pelkoa ja vihaa.

Sen sijaan kommunistit ja eturivin työläiset pääoman maissa puolustavat rajattomasti materialismia taistelussa idealismia vastaan. Vangitsemisen uhallakin he levittävät

kirjallisuutta, jossa puolustetaan materialistista maailman-katsomusta ja kumotaan idealismi.

Vuonna 1957 Moskovaan Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen 40-vuotispäivää juhlimaan kokoontuneet sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden johtajat allekirjoittivat historiallisen Julkilausuman, jossa sanotaan, että «marxismien-leninismien teoreettisena perustana on dialektinen materialismi» ja että «kommunististen ja työväenpuolueiden ajankohtaisimpia tehtäviä on dialektisen materialismin soveltaminen käytännöllisessä toiminnassa sekä puoluejohdajien ja laajojen joukkojen kasvattaminen marxismien-leninismien hengessä».

Miksi sitten kahden vastakkaisen suunnan välillä filosofian peruskysymyksen ratkaisussa on käyty vuosituhan sia niin kiihkeää taistelua? Miksi keskenään taistelevat vastakkaiset luokat ovat niin kiinnostuneita filosofian eri suunnista?

Löytääksemme vastauksen näihin kysymyksiin meidän on tutustuttava lähemmin tajunnan ja materian välisen suhteen suureen kysymykseen, saatava selville mitä tosiasioita voidaan esittää tämän kysymyksen ratkaisemiseksi ja mikä yhteys tällä kysymyksellä on luokkataisteluun.

ONKO AJATTELU MAHDOLLISTA ILMAN IHMISTÄ?

Materialistisen katsantokannan mukaan ihmisten aistimukset ja ajatukset, heidän tunteensa ja halunsa sekä tajunta yleensä on materiasta, aineellisesta luonnosta ja yhteiskunnasta johtuvaa. Idealistien mielestä taas aineellinen maailma on jotain tajunnasta, hengestä johtuvaa.

Eräs idealistinen suunta väittää, että tajunta, josta koko luonto on heidän mielestään saanut alkunsa, ei ole mikään tavallinen inhimillinen tajunta, ei mikään inhimillinen henki, vaan ylikuonnollinen tajunta ilman mitään ihmistä. Juuri se tajunta on muka synnyttänyt kaiken olevaisen, niin

luonnon kuin ihmisenkin. Tämän suunnan kannattajia sanotaan objektiivisiksi idealisteiksi.

Näiden idealistien mukaan ajatus on olemassa ilman ihmistäkin, ilman mitään aineellista oliota. Mutta miten voidaan olettaa, että on olemassa lento ilman lentävää aineellista esinettä. Kuka voisikaan uskoa siihen, että kävely on olemassa ilman kävelevää aineellista oliota. Miten voidaan väittää, että ajattelu olisi olemassa ilman ajattelevaa aineellista oliota. Ajatteluhan vaatii jo paljon kehittyneempää rakennetta kuin lennon tai kävelyn suorittaminen. Ympäriällämme on paljon elottomia esineitä, jotka ovat ainetta ilman tajuntaa. Mutta missään ei voida tavata eloa ilman elollista ainetta, toisin sanoen tajuntaa ilman ainetta.

Vaikka monet idealistit eivät sanokaan jumalaksi sitä tajuntaa, joka on heidän mielestään ollut luonnon alkuperänä, vaan sanovat sitä «maailman hengeksi», niin heidän katsantokantansa on aivan samaa maata kuin uskontoja. Kun jokin henki julistetaan luonnon luojaksi, niin se merkitsee, että tämä henki tunnustetaan myös yliluonnolliseksi, luonnon ulkopuolella olevaksi. Mutta maailman luojaksi tunnustettu yliluonnollinen henki onkin jumala.

Miksi sitten idealistit usein kieltävät mielipiteidensä yhlyvän uskontoon? Siksi että monien tuhansien ihmis-sukupolvien suuri kokemus on ilmeisessä ristiriidassa sen väitteen kanssa, että muka jokin ruumiillistumaton persoonaton henki-jumala olisi luonut aivan tyhjästä Auringon, Kuun ja tähdet, Maan, kasvit, eläimet ja ihmiset.

Ihminen saattaa useinkin olla tajuttomassa tilassa ajattelukykynsä ja tuntonsa menettäneenä (esimerkiksi tainnoksissa tai narkoositilassa). Mutta kukaan ei ole vielä koskaan tavannut missään haluja, tunteita, ajatuksia, tajuntaa ilman ihmistä.

Voiko materia yleensä olla olemassa ilman tajuntaa? Tosiasiat osoittavat, että se voi olla. Voiko tajunta olla olemassa ilman ainetta, ilman ihmistä? Tosiasiat osoitta-

vat, ettei millään muotoa! Näin ollen tosiseikat todistavat idealismin täysin perättömäksi.

Ihmisten kokemuksesta tiedetään, että kun joku haluaa rakentaa koneen, niin vaikka hän kuinka yksityiskohtaisesti harkitsisi sen jokaisen osasen, hänen ajatuksensa ei milloinkaan olennoidu aineelliseksi esineeksi, jos hän istuu tuppisuuna kädet ristissä eikä tee mitään tuumansa toteuttamiseksi. Koneen voivat kyllä lehdä toiset, mutta sitäkin varten tarvitaan koneen keksijän lihastoimintaa. Hänen on selitettävä ihmisille ajatuksensa suullisesti (kielen avulla) tai kirjoitettava ne paperille (käden avulla). Vähäisimpiäkään toivomuksia tai ajatuksia ei saada aineellistumaan ilman ihmiselinten toimintaa. Sitäkin mahdottomampaa on tuoda koko maailmankaikkeus pelkästään ajatuksen voimalla.

Ihmiskunnan kokemus ja meidän jokapäiväinen käytäntömme todistavat, että jokainen esine luonnossa ja yhteiskunnassa syntyy toisista esineistä ja jokainen aineellinen ilmiö juontuu toisista aineellisista ilmiöistä. Tunnettu venäläinen tiedemies M. V. Lomonosov (1711—1765) määritteli aineen säilymisen lain. Sen mukaan aine ei voi kadota jäljettömiin eikä syntyä tyhjästä. Se vain muuttaa muotoaan. Ympäriämme olevassa maailmassa mitään ei synny tyhjästä. Siksi ilminenkään ei voi valmistaa tyhjästä mitättömintäkään esinettä. Pienimmänkin esineen valmistamiseksi tarvitaan ainetta. Sitä suuremmalla syyllä tarvitaan ainetta maailmankaikkeuden rakentamiseen. Ken edellyttää aineellisen maailman ja koko luonnon syntymisen tyhjästä, joutuu ristiriitaan ihmisten käytännöllisen kokemuksen ja tietojen kanssa.

Jokapäiväinen käytäntö kumoaa jatkuvasti uskonnon väitteitä, että muka ruumiillistumaton persoonaton henkijumala olisi tyhjästä luonut luonnon ja ihmiset. Samalla

kumotaan myös idealistien väitteet, että muka ei-kenenkään tajunta olisi synnyttänyt aineellisen maailman. Uskonnon ja idealismin välillä on vain se ero, että idealismi ei nimitä ei-kenenkään tajuntaa jumalaksi kuten uskonto, vaan «absoluuttiseksi hengeksi» tai vielä jollain muulla viisaalla nimellä.

Idealisteja on olemassa toistakin maata. He myös väittävät, että tajunta on aineellisen maailman alkuperä. Mutta heidän mielestään maailmankaikkeuden synnyttänyt tajunta ei ole mikään ei-kenenkään tajunta, vaan inhimillinen ajattelu.

Mistä me tiedämme, että edessämme on omena tai lautanen, kallio tai vesiputous, sade tai salama? Tämän lajin idealistit väittävät sen johtuvan siitä, että me näemme ne esineet, kuulemme ja aistimme ne. Esimerkiksi määrätyn kovuuden, pyöreän muodon, punertavan värin sekä määrätynlaisen maun ja tuoksun aistimussyndistelmää he selittävät omenaksi. Heidän käsityksensä mukaan kukin esine koostuu määrättyjen aistimusten yhdistelmästä.

Ihmiset ajattelevat tavallisesti, että heidän aistimansa, kuulemansa tai näkemänsä esineet ovat olemassa sellaisenaan, ihmisen tajunnasta riippumatta. Idealistit pitävät vääränä tällaista käsitystä. He väittävät, ettei ole olemassa mitään esineitä sinänsä. Maailmassa ovat vain meidän aistimuksemme, jotka yhdellä tavalla liittyen muodostavat esineen ja liittyen uudella tavalla muodostavat toisen esineen.

Nämä idealistit eivät tunnusta esineiden olemista, ellei niitä nähdä tai kuulla. Heistä esine on todella olemassa vasta silloin, kun aistimme tai näemme sen, ja aistimusten kadottua katoaa myös esine. Pöytä, jonka takana istun, on heidän mielestään olemassa vain sikäli, kun aistin sen olemassaoloa. Mutta kun poistun huoneesta enkä enää näe pöytää, jonka takana istuin, pöytäkin lakkaa olemasta.

Näiden idealistien mielestä maailma on kokoonpantu kappaleista, jotka puolestaan muodostuvat aistimuksista.

Siis meidän aistimuksemme muodostavat koko maailman. Tajunta (aistimus) synnyttää kaiken maailmassa, koko luonnon.

Sellaisten idealistien pääajatuksena on, etteivät esineet synnytä aistimuksia (kuten kaikki ihmiset luulevat), vaan päinvastoin esineet syntyvät aistimuksista. Siitä heidän johtopäätöksensä: maailma on kokoonpantu vain meidän aistimuksistamme. Tämän virtauksen kannattajia sanotaan subjektiivisiksi idealisteiksi.

Vakuuttuaksemme tuon väittämän järjettömyydestä meidän on johdettava se loppupäätelmään ja otettava selville mitä siitä seuraa.

Jos kerran kaikki esineet ovat vain aistimusyhdistelmiä, niin se ei koske yksinomaan näkemääni taivasta ja maata, metsiä ja vuoria, kyliä ja kaupunkeja, vaan myös ympärilläni olevia ihmisiä. Ihmisten olemassaolostahan saan myös tiedon aistimusten kautta, näkemällä ja kuulemalla heitä.

Mikä on subjektiivisten idealistien mukaan jalankulkija, jonka pysäytin kadulla tiedustellakseni tietä asemalle? Se on isokokoisen, punaposkisen, mustapukuisen ja liikkuvan aistimusyhdistelmä. Siis kaikki muutkin ympäröivät ihmiset ovat vain aistimusteni yhdistelmiä. He ovat syntyneet aistimuksistani ja ovat olemassa vain sikäli, mikäli näen ja kuulen heitä.

Idealistien väittämä vie johtopäätökseen, että ainoa ihminen maailmassa olen minä itse, kaikki muut ihmiset ja koko luonto on vain minun aistimuksiani. Sellaisen mielipiteen kannattajat nimittävät itseään solipsisteiksi. Englantilainen filosofi Ayer kirjoitti vuonna 1946: vaikka näenkin muita ihmisiä ja kuulen heidän äänensä, en voi havaita välittömästi heidän ajatuksiaan, joten minulla ei ole syytä uskoa kenenkään muun olemassaoloon kuin oman itseni.

Kaikkien muiden ihmisten olemassaolon kieltäminen itseään lukuunottamatta on jo niin ilmeisen hullunkurinen

ajatus, että suurin osa filosofeista, vaikka sanookin ulkomaailman olevan vain aistimuksia, silti kieltäytyy solipsismista. Englantilainen filosofi Bertrand Russell kannattaa kyllä käsitystä, että kaikki minkä kanssa olemme kosketuksissa on vain aistimuksia, mutta silti kirjoittaa, että psykologisella kannalta solipsismiin on mahdotonta uskoa. Ei voida olla yhtymättä Russell'iin silloin kun hän moittii solipsisti-kollegojaan, että heidän filosofiansa «on pelkkää muodollista peliä, jossa filosofiaa ei voida enää käsittää vakavasti».

Mutta voidaanko myöntää toisten ihmisten olemassaolo ja samalla pitää kiinni idealistien pääväittäimestä, että muka tajunta (aistimus) muodostaa aineellisen maailman (luonnon ja ihmiset), että koko maailma on kokoonpantu vain aistimuksista?

Koeltakaamme hylätä tuo aivan järjetön johtopäätös, ettei muka ole olemassa muita ihmisiä kuin puhuja itse. Silloin on tunnustettava, että toisetkin ihmiset ovat todella olemassa muutenkin kuin aistimuksina, että he ovat olemassa silloinkin, kun minä en näe enkä kuule heitä.

Mutta jos me myönnämme sen suhteessa ihmisiin, niin millä perusteella emme myöntäisi sitä suhteessa eläimiin? Jos kerran myönnän, että ihmiset ovat olemassa aistimusteni ulkopuolella ja niistä riippumatta, minun on silloin myös myönnettävä, että eläimet ja kasvit ja kaikki muut esineet, koko ulkomaailma on olemassa aistimuksistani riippumatta.

Täten me voimme vakuuttautua, että toisten ihmisten olemassaolon myöntäminen on kokonaan ristiriidassa idealistien perusväittämän kanssa siitä, että muka maailma on kokoonpantu vain aistimuksista, että aistimusten ulkopuolella ja niistä riippumatta maailmassa ei ole olemassa mitään. Tuosta idealistisesta katsantokannasta johtuu kiertämättä kaikkien ihmisten olemassaolon kieltäminen tuon mielipiteen puoltajaa lukuunottamatta, toisin sanoen ilmeinen järjettömyys. Mutta ellemme hyväksy solipsismia,

meidän täytyy myöntää myös vääräksi se idealistien perusväittäjä, että muka tajunta (aistimus) synnyttää aineellisen luonnon.

ONKO IHMINEN OLLUT AINA OLEMASSA?

Idealistit ratkaisevat väärin filosofian peruskysymyksen. Todellisuudessa kaikki on vallan loisin kuin he väittävät. Idealistien väärä kanta tulee vielä täydellisemmän ilmi tutustuessamme tarkemmin materialistiseen maailmankatsomukseen ja sen perusteluun.

Käytännöllinen elämä vakuuttaa meille havainnollisesti, että aineellinen luonto on olemassa ihmisten tajunnan ulkopuolella ja siitä riippumatta, mutta tajuntaa ei voi olla olemassa ilman ainetta.

Materialistinen maailmankatsomus käy yhteen miljoonien ihmisten syvän vakaumuksen kanssa. Mutta jokapäiväisessä elämässään ja käytännöllisessä toiminnassaan ihmiset eivät tule tavallisesti ajatelleeksikaan sitä, mikä on johtanut heidät sellaiseen käsitykseen. Vaistomainen materialismi on ominaista kaikille ihmisille, vaikka he eivät olisi kuulleetkaan mitään materialismista. Erotukseksi siitä filosofinen materialismi on tulos kaikista luonnontieteen ja yhteiskuntatieteiden saavutuksista ja ihmisten käytännöllisestä kokemuksesta.

Entä mitä sanoo tästä nykyaikainen tiede?

Inhimillinen tajunta — ajattelu ja aatteet — on ominaista vain elävälle ihmiselle. Mikä on elävän ja elottoman ero?

Biologia ja kemia ovat todenneet, että elämä on vain siellä, missä on valkuaisainetta, joka muodostaa tärkeimmän osan ihmisten, eläinten sekä kasvien rakenteessa. Maankuoren rakennetta tutkiva tiede, geologia, on todistanut, että maapallo on ollut olemassa vähintään neljä mil-

jardia vuotta. Siinä ajassa on maapallolla tapahtunut monia muutoksia. Maan syntyessä sen pinnalla ei ollut vettä eikä sellaisia monimutkaisia hiiliyhdistelmiä, joita ilman valkuaisaine ei voi syntyä. Maapallon oli käytävä läpi pitkä kehityskausi, ennen kuin sen pinnalla muodostuivat ensimmäiset yksinkertaisimmat orgaaniset aineyhdistelmät.

Vielä pitempi aika kului ennen kuin muodostui suuria vesistöjä ja täydellisempiä orgaanisia yhdistelmiä. Geologia on todennut, että noin puolitoista miljardia vuotta sitten maapallolla ei ollut minkäänlaisia valkuaisaineita. Noin miljardi vuotta sitten valtamerien vesissä oli liuenneena aineyhdistelmiä, joiden rakenne lähenteli valkuaisainetta. Kemiallisten kokeiden perusteella on saatu selville, että sellaisten aineiden suuret molekyylit yhtyvät vedessä molekyylिकासoiksi. Vastaavissa olosuhteissa nämä orgaanisten aineiden muodostamat suurmolekyyliset kasat erottautuvat vedessä pisaroiksi, joita voidaan nähdä jo mikroskoopilla. Vedessä kelluvien pisaroiden tutkiminen on osoittanut, että ne yhteyttävät jatkuvasti itsensä vedessä uiskentelevia aineita ja toisaalta erittävät itsestään toisia aineita, jotka eroavat pisaroista pois.

Jokaisessa tällaisessa pisarassa tapahtuu samanaikaisesti kaksi vastakkaista prosessia: aineen yhtyminen ja aineen hajoaminen. Kunkin pisaran kemiallisesta rakenteesta johtuu, kumpi näistä vastakkaisista prosesseista tapahtuu nopeammin. Valtamerien vesistöissä oli sellaisia orgaanisten aineiden pisaroita, joiden rakenteen mukaisesti hajoamisprosessi voitti aineen yhdistymisprosessin ja pisaran kasvun. Sellaisten pisarain koko pieneni vähitellen ja lopuksi ne hajosivat kokonaan. Mutta sensijaan kasvoivat ne pisarat, joissa yhdistymisprosessi voitti hajoamisprosessin. Saavutettuaan määrätyn koon ainepisarat jakautuivat tytäripisaroiksi ja niiden kehitys johti rakenteen muuttumiseen sellaiseksi, että se edisti yhä enemmän pisaran kasvua. Sellaiset pisarat säilyivät ja olosuhte-

siin mukautuncina syrjäyttivät vähitellen tieltään ne pisarat, joiden rakenne ei edistänyt niiden säilymistä ja kasvua.

Näin syntyi valkuaisaine ja siitä rakentuneet kaikkein yksinkertaisimmat elolliset oliot, mikroeliöt, joita voidaan nähdä niiden pienuuden takia vain mikroskoopilla. Mikroeliöiden elämä ilmeni vain aineen vaihdossa, se otti ympäristöstä itseensä ainetta ja eritti sitä. Syntyi elämä, jonka ensimmäiset edustajat olivat yhtä pieniä kuin nykyisin mikroskoopilla nähtävät mikrobit, mutta niiden rakenne oli vielä paljon alkeellisempi ja yksinkertaisempi kuin nykyisten mikrobien.

Valkuaisaineen muodostuminen liittyi välittömästi elämän syntyyn maapallolla. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, että elämän synnyttyä olisi myös heti ilmaantunut ihminen ajatuksineen, aistimuksineen ja haluineen. Maapallon ensimmäisillä elollisen luonnon edustajilla, valkuaisainepisaroilla ei tietysti ollut mitään aistimis- tai ajattelukykyä. Valkuaisainepisaroilla oli vain ärsyyntymiskyky, kyky vastata ympäröivän nesteen kokoonpanon muutoksiin oman kokoonpanonsa muuttumisella.

Kului jälleen noin miljardi vuotta elämän kehityksessä ennen kuin maapallolle ilmestyi ihminen sille ominaisine ajatuksineen, mielialoineen, haluineen ja pyrkimyksineen.

Maaperän syvimmistä kerroksista löydettyjen satoja miljoonia vuosia sitten eläneiden eläinten ja kasvien jätteiden perusteella oppineet ovat todenneet, ettei maapallolla noina kaukaisina aikoina ollut nykyisiä eläin- eikä kasvilajeja. Maapallon eläin- ja kasvimaailma oli kokonaan toisenlaista. Mitä kaukaisempaan aikaan tutkitut maaperäkerrokset kuuluvat, joista jätteitä on löydetty, sitä alkeellisempia ja yksinkertaisempia olivat rakenteeltaan niistä löytyneiden organismien jätteet. Kaivaustöiden pohjalla on muodostunut erikoinen tiede paleontologia, joka

tutkii maaperästä löytyvien jätteiden avulla silloin eläneiden kasvien ja eläinten rakennetta.

Paleontologia ym. kasvi- ja eläinkuntaa tutkivat tieteet ovat todistaneet, että maapallolla elävät organismit ovat kulkeneet kehittyessään ja täydellistyessään pitkän laipaleen. Kaikki nykyään elävät eläinlajit, muun muassa myös sellaiset eläinlajit, joiden ruumiinrakenne lähentelee ihmisruumiin rakennetta (varsinkin ihmisenmuotoiset apinat), ovat muodostuneet ja kehittyneet luonnollisen valinnan tietä.

Luonnolliseksi valinnaksi sanotaan sellaista elämänilmiötä, jonka mukaan ne elimistöt, joilla on joitain erikoisuuksia, mitkä edistävät elimistön säilymistä ja lisääntymistä, ruuan hankintaa ja taistelua vihollisia vastaan, elävät kauan ja siirtävät nuo hyödylliset ominaisuutensa perintönä jälkeläisilleen. Taas sellaiset elimistöt, joilla jokin ominaisuus haittaaa sen säilymistä ja lisääntymistä, ruuan hankintaa ja taistelua vihollisia vastaan, kuolevat pikemmin, jättävät vähän tai eivät ollenkaan jätä jälkeläisiä ja ajan mittaan häviävät kokonaan sukupuuttoon.

Siis eläimet hyödyllisine ominaisuuksineen säilyivät ja eläimet haittaavine ominaisuuksineen hävisivät sukupuuttoon. Se johti hyödyllisten ominaisuuksien lisääntymiseen eläinkunnassa ja haittaavien ominaisuuksien poiskarsiutumiseen. Tuloksena eläinten elimistössä tapahtui muutoksia, jotka mukauttivat yhä enemmän sen rakennetta elämän ylläpitoa vastaavasti.

Kymmeniä ja satoja miljoonia vuosia sitten eläneiden ja sukupuuttoon kuolleiden kalojen, matelijain, lintujen ja muiden eläinten jäännökset osoittavat selvästi, miten tuo eläinten täydellistymisprosessi maapallolla tapahtui.

Kaikki nykyiset eläin- ja kasvilajit ovat muodostuneet satoja miljoonia vuosia kestäneen asteettaisen kehityksen ja täydellistymisen prosessissa.

Havainnollisia ja vakuuttavia todisteita siitä, että eri eläimet ovat periytyneet toisista eläimistä, antaa sikiön rakennetta ja kehitystä tutkiva tiede, embryologia. Lyhyen kehityskautensa aikana sikiö kulkee kaikki ne vaiheet, joiden kautta sen lajiin kuuluvat esivanhemmat ovat kehityksessään käyneet kymmenien ja satojen miljoonien vuosien kuluessa.

Kaniinin sikiöllä on varhaisella kehitystasolla kidukset. Se osoittaa, että kaniinin esivanhempina ovat olleet kalat. Valaan sikiöllä on hampaat, vaikka se syntyy hampaattomana. Täysikasvuissa valailla ei myöskään ole hampaita. Se osoittaa, että valaan esivanhemmat ovat olleet hampaallisia.

Tutkiessaan ihmissikiöitä eri kehitystasolla oppineet ovat todenneet, että varhaisimmalla tasolla sikiöllä on kidukset, pitkän aikaa se on hännällinen, viidennellä kehityskuukaudella se saa karvapeitteen (kasvotkin). Syntymishetkeen mennessä nuo ominaisuudet katoavat ja vain aniharvoissa tapauksissa syntyy hännällisiä tai karvapeitteisiä lapsia.

Tämä seikka on ilmeinen todistus siitä, että ihminen polveutuu imettäväisistä eläimistä, joiden esivanhempina ovat olleet kalat.

Imettäväiset ilmestyivät maapallolle yli 70 miljoonaa vuotta sitten. Niiden elimistö kävi kymmeniä miljoonia vuosia pitkän kehitys- ja täydellistymisprosessin ennen kuin muodostui hyvin kehittynyt keskushermostoinen imettäväinen. Mutta vaikka syntyikin jo rakenteeltaan ihmiselimistölle läheisin eläin, ihmisenmuotoinen apina, ei sillä kuitenkaan vielä ollut ajattelukykyä.

Maapallon eri puolilta on löydetty kaukaisten esi-isiemme luurankoja, käyttöesineitä ja asumuspaikkoja siltä

kaudelta, jolloin esivanhempamme olivat elimistön rakenteensa ja älyllisen kehityksensä puolesta apinan ja ihmisen välisessä puolitiessä. Nuo löydöt osoittavat, että alkukantainen ihminen alkoi erottautua eläinkunnasta noin 700—800 tuhatta vuotta sitten.

Maapallon ikään verrattuna ajatteleva olio on ilmestynyt hyvin myöhään. Ajattelevan olion ikä on hyvin pieni osa maapallon iästä.

Mitä idealistit voivat sanoa tähän vastaan? Eräs nykyajan amerikkalainen idealistisen suunnan filosofi Carnap väittää, että kysymys maailman olemassaolosta ennen sitä kun hän, Carnap, muistaa itsensä on vain kysymys siitä, miten se on mukavammin sanottavissa. Englantilainen filosofi Russell, joka muuten kuuluu samaan filosofiseen koulukuntaan kuin Carnapkin, katsoi välttämättömäksi väittää hänelle vastaan: «Jos maailman olemassaolo ennen sitä kuin te itsenne muistatte on vain mukavan sanonnan kysymys, silloin teidän kollegojenne ja vanhempiennekin olemassaolo perustuu vain mukavaan sanontaan. Osoittautuu, ettei teillä mitään vanhempia ole ollutkaan, te mainitsitte heitä vain siksi, että teidän on niin mukavampi sanoa».

Luonnontieteen toteamukset ovat kumoamattomia, joten idealistit ja kirkonmiehet eivät voi väittää niitä vastaan käsittäen, että avointa esiintymistä tiedettä vastaan pidettäisiin nykyään järjettömänä.

Mitä siitä seuraa? Jos maapallo ja kaikki mikä siinä on, on vain ihmisaistimusten yhdistelmä kuten idealistit edellyttävät, niin kysyttäneen, kenen aistimuksia se oli silloin, kun ihmistä ei vielä ollut olemassakaan? Tähän kysymykseen ei ole vielä vastannut yksikään idealisti.

On näin ollen selvää, että idealismi ja tiede ovat keskenään sovittamattomat. Joko on myönnettävä oikeaksi filosofian peruskysymyksen idealistinen ratkaisu ja siten luovuttava kaikista tieteen saavutuksista. Tai sitten on maailmankatsomuksen pohjaksi otettava eri tieteiden

saavutukset. Siinä tapauksessa on tajunnan ja materian välisen suhteen idealistinen tulkinta kokonaan väärä.

Nykyaikaisen luonnontieteen mukaan luonto synnytti tajuavan ihmisolennon vasta määrätyllä kehitysasteella. Siksi aine, materia on alkuperäinen, ensisijainen ja tajunta johdannainen, toissijainen. Materian alkuperäisyys ja tajunnan johdannaisuus voidaan todistaa sillä, että aineellinen maailma on ollut olemassa ennen tajunnan syntyä ja ollut alkuna sen synnylle.

Tässä on filosofian peruskysymyksen materialistisen ratkaisun ensimmäinen perustelu.

AIVOT ON AJATTELUN ELIN

Jo kaukaiset esi-isämme tulivat huomaamaan, että ihmisen tajunta toimii normaalisti huolimatta leukapielien tai jalan, kylkiluun tai käden loukkaantumisesta (tai kokonaan poistamisesta). Mutta vähäinenkin vamma pääkallossa aivojen kohdalla aiheuttaa vakavia häiriöitä tajunnassa, jopa tajunnan menettämisenkin. Näiden seikkojen perusteella jo muinaisaikoina syntyi käsitys, että ihmisen ajattelutoiminta tapahtuu päässä, aivoissa.

Moninaisten tutkimusten sekä suurella huolella ja tarkkuudella tehtyjen kokeiden perusteella tiede on todennut, että kaikkein alimman asteen eläimillä ei ole aistimiskykyä eikä minkäänlaista hermostoa. Niillä on vain ärsyyntymiskyky. Sellainen on kaikkien yksinkertaisimpien eläinten elimistön rakenne. Järjestyneemmällä elimistöillä on jo hermokudoksia, joiden tarkoituksena on olla elimistön yhdyssiteenä ympäristön ja eri eläinten välillä. Alkeellisimpien eläinten yhteys ympäristöön tapahtuu ärsytyksen kautta, toisin sanoen kaikki elimistön pintasolut vastaavat määrätyllä tavalla ulkoapäin tuleviin vaikutuksiin. Yksin-

kertainen elimistö vastaa ärsytykseen myös hyvin yksinkertaisesti.

Hermokudosten ilmestyttyä ärsytysten vastaanotto ja ärsytyksistä johtuva vastatoiminta tulee hermokudosten tehtäväksi. Hermosolujen erikoisuutena on kyky ottaa vastaan ulkoinen ärsytys, muuttaa se hermokiihotukseksi ja välittää hermosysäykset (niinsanotut impulssit) niihin elimiin, jotka noiden sysäysten vaikutuksesta suorittavat määrättyjä liikkeitä.

Eläimen säilymiselle, kehittymiselle ja lisääntymiselle on hyvin tärkeää kyky vastata kaikkiin määrättyihin ympäristön muutoksiin juuri niillä liikkeillä, jotka parhaiten turvaavat sille ravinnon, lisääntymisen ja suojan vihollisilta. Eläimen vastatoimintana ovat liikkeet: ravintoesineen lähentyessä temmata se, nielaista ja käyttää ravinnokseen (tai hyljätä, jos se on ravinnoksi kelpaamaton) ja vahingoittumistapauksessa karttaa vaarallista esinettä. Mitä tarkemmin kukin liike vastaa olosuhteissa tapahtuneita muutoksia, mitä pikemmin eläin kykenee muuttamaan käytöstään ympäristössä tapahtuneita muutoksia vastavasti, sitä parempi mahdollisuus eläimellä on säilyä, kehittyä ja lisääntyä. Ja päinvastoin ne eläimet, joiden vastaliikkeet eivät aina ja täysin vastaa olosuhteiden muutoksia, säilyvät ja lisääntyvät huonommin ja kuolevat loppujen lopuksi sukupuuttoon.

Näin täydellistyy eläinten kyky vastata täsmälleen ja nopeasti kaikkiin olosuhteiden muutoksiin. Näin kehittyy ja täydellistyy tuon kyvyn ylläpitäjä, ilmaissija, nimittäin hermosto.

Mitä ominaisuuksia on hermostolla?

Eläimen pinnassa olevat hermokudosten päät ärsytyvät määrättyistä ympäristön vaikutuksista. Sitten ärsytys kulkeutuu hermokeskuksiin. Toiset hermot vievät tämän sysäyksen (imputssin) hermokeskuksista niihin kehon osiin, joilla eläin suorittaa vastaliikkeen ulkoapäin tulleen ärsytykseen.

Luonnollisen valinnan kulussa hermosto kehittyy ja monimutkaistuu ja eläimen kyky mukautua ympäristön muutoksiin yhä paranee.

Matojen hermosto esimerkiksi on vielä vähän kehittynyt. Hermoston reagoivissa päätekohtissa madolla ei ole mitään aistinelimiä (silmä, korvia ym.). Siksi mato kykenee tuntemaan vain suuria muutoksia ympäristössä.

Kalojen, sammakkojen ja sisiliskojen hermosto on jo paljon kehittyneempi. Niillä on jo keskushermosto (selkäydin ja aivot), joista kulkee hermosäikeitä kaikkiin ruumiin osiin. Hermojen päissä on sellaisia monimutkaisia aistinclimiä kuin silmät, joiden avulla ne voivat aistia vähäisiäkin olosuhteiden muutoksia ja vastaavalla käytöksellään reagoida ulkoisiin muutoksiin. Mainituilla eläimillä on keskushermoston merkitys niin suuri, etteivät ne voisi elää ilman sitä.

Vielä monimutkaisempi hermosto on linnuilla ja imettäväsillä.

Madot ovat kyenneet säilymään ja lisääntymään suurelta osaltaan siksi, että ne ovat polvesta toiseen perineet edeltäjiltään ominaisuuden heti vahingoittuessaan kiemurrella ja poistua nopeasti siitä paikasta, missä vahingoittuminen sattui. Kiemurteluliikkeet johtuvat madon hermojen toiminnasta, joka periytyy sukupolvesta toiseen.

Sellaisia eläimen liikkeitä, joita se suorittaa esivanhemmiltaan perimiensä ominaisuuksien pohjalla, sanotaan vaistomaisiksi toiminnoiksi.

Vaistomaisia toimintoja on muillakin olioilla eikä yksistään madolla, jota kalamies yrittää pujottaa ongen koukkuun. Muurahaiset rakentavat pesänsä, mehiläiset hunajakennonsa, muuttolinnut lentävät etelään ja takaisin, linnut rakentavat pesänsä, hautovat munansa myöskin vaistomaisien toimintojen pohjalla.

Vaistomaisien liikkeiden ja toimintojen erikoisuutena on se, että ne toistuvat aina vastaavissa ympäristön olo-

suhteissa. Niiden pohjana on pysyvä hermoyhteys ärsytyksen ja eläimen vastaliikkeen väillä. Pysyvää hermoyhteyttä, joka siirtyy aina eläimillä perintönä sukupolvesta toiseen, sanotaan ehdottomaksi refleksiksi.

Refleksi-sana merkitsee heijastumista. Ehdottomilla reflekseillä tieteessä käsitetään pysyvän hermoyhteyden pohjalla tapahtuvaa eläimen elimistön synnynnäistä tapaa vastata määrättyihin ärsytyksiin. Vaistomainen toiminta tapahtuu ehdottomien refleksien perusteella.

Jos kaikki eläinten toiminta olisi synnynnäistä, vaistomaista, silloin jokaisen sukupolven hermosto toistaisi vain tarkalleen rakenteensa puolesta edeltäjänsä hermoston. Silloin ei voisi milloinkaan syntyä uutta lajia, jonka hermosto olisi entistä täydellisempi. Tieteellä on kuitenkin varmat todisteet siitä, että eläimet kehittyvät alemmista lajeista korkeimpiin lajeihin, jolloin yksinkertainen hermorakenne kehittyy yhä monimutkaisemmaksi ja täydellisemmäksi hermostoksi. Siis eläimet omaksuvat elämänsä aikana uusia ominaisuuksia, jotka lisäävät aina uutta niiden hermostoon. Uusien ominaisuuksien siirtyminen perintönä jälkeläisille johtaa vähitellen hermokudosten paraneamiseen ja uuden eläinlajin syntymiseen, jolla lajilla on kehittyneempi hermosto.

Monet eläinmaailmassa tehdyt kokeet todistavat täydellisesti tämän johtopäätöksen. Ei edes madoillakaan kaikki liikkeet ole vaistomaisia. Eläimillä on vaiston lisäksi myös tottumuksia.

Tottumuksiksi sanotaan sellaisia erikoisuuksia eläimen käyttäytymisessä, joita se ei saa perintönä edeltäjiltään, vaan hankkii oman elämänsä kulussa. Eläinten opettaminen ja harjoittaminen perustuu juuri tottumusten juurruttamiseen.

Kaikilla eläimillä on taipumusta tottumuksiin. Mutta mitä yksinkertaisempi on eläimen hermostorakenne, sitä vaikeammin siihen tottumukset juurtuvat. Ja päinvastoin mitä kehittyneempi on hermosto, sitä moninaisempia ja monimutkaisempia tottumuksia eläin kartuttaa elämänsä varrella.

Miten tottumukset syntyvät?

Olettakaamme, että eläimeen vaikuttaa samanaikaisesti kaksi ärsytintä — tavanmukainen ruoka, jota eläin nauttii, ja kirkas, silmiä häikäisevä valo. Suuhun joutunut ruoka herättää eläimessä perinnöllisen vaistomaisen vastareaktion, nimittäin syljen erittymisen. Valon suhteen se ei ole perinyt mitään tällaista vastareaktiota.

Mutta jos molemmat ärsyttimet (ruoka ja kirkas valo) vaikuttavat eläimeen jatkuvasti ja jos valon ilmestymistä seuraa aina ruoka, niin lopulta jo yksistään valon ilmestyminen ilman ruokaa aiheuttaa syljen erittymisen. Se johtuu siitä, että molemmat ärsyttimet (sekä ruoka että valo) synnyttävät eläimen aivoissa kiihotuspesäkkeen. Elimistön vastareaktio syljen erittymisen muodossa on eläimelle synnynnäisesti hermoyhteydessä sen kiihotuspesäkkeen kanssa, mikä on syntynyt aivoissa ruuan saannista. Ärsytyksen samanaikaisuus on nyt sitonut tämän kiihotuspesäkkeen valon synnyttämään kiihotuspesäkkeeseen. Näin syntyy tilapäinen yhteys ärsyttimenä olleen valon ja elimistön vastareaktion — syljen erittymisen välillä. Kun molemmat ärsyttimet — sekä se ärsytin, johon on synnynnäisenä vastareaktiona syljen erittyminen, että uusi valoärsytin — vaikuttavat samanaikaisesti monia kertoja peräkkäin, niin muodostuu molempien kiihotuspesäkkeiden välille yhä tujempi yhteys.

Erotukseksi vaistoista, joiden pohjana ovat vakiluiset, perinnäiset hermoyhteydet, tottumukset muodostuvat elämän varrella syntyvien tilapäisten, ehdollisten hermoyhteyksien pohjalla. Tilapäisten hermoyhteyksien pohjalla elämän varrella harjaantu-

nutta elimistön vastareaktiota sanotaan ehdolliseksi refleksiksi.

Näin ollen tottumukset (tifapäiset ehdolliset hermo-yhteydet, ehdolliset refleksit) syntyvät vaiston pohjalla, toisin sanoen vakituisten synnynnäisten hermoyhteyksien, ehdottomien refleksien pohjalla. Eräät syntyneistä tottumuksista tulevat perinnöllisiksi, synnynnäisiksi tottu- muksiksi muuttuen vaistoksi.

Tottumusten muodostamiseen osallistuu välttämättä eläimen keskushermosto. Imettäväisillä ja ihmisillä siihen ottaa ehdottomasti osaa isojen aivojen aivokuori.

Eläimen elimistön kehittyessä sen hermokudokset erikoistuvat. Nyt elimistön ja ympäristön välisiä yhteyksiä välittävät erikoiset hermoston osat, silloin kun aikaisemmin samoja yhteyksiä olivat välittäneet kaikki tai melkein kaikki hermokudokset. Erikoistuneiden hermokudosten välittämä yhteys on yhä täydellisempää ja joustavampaa.

Madot, hyönteiset ja niveljalkaiset voivat aistia, mutta niillä ei synny havaintoa koko esineestä. Niiden vastaanotto ei koske koko esinettä, vaan jotain sen yksityistä ilmenemismuotoa. Esimerkiksi hämähäkki suhtautuu aivan samoin sen verkkoon sotkeutuneeseen ja verkkoa värisyttävään kärpäseen kuin verkkoa samalla jaksoluvulla värähdyttävään sävelrautaan, vaikka sävelrauta ei muistuta ollenkaan kärpästä.

Linnuilla ja alemman luokan imettäväisillä on kyky muodostaa aistimusten lisäksi myös havaintoja koko esineestä. Korkeimman asteen imettäväisillä, koirilla ja apinoilla, muodostuu mielikuvia niiden vaikutteiden perusteella, joita ympäristöesineet jättävät isojen aivojen aivokuoreen. Nämä mielikuvat ovat kuvia niistä esineistä, joista eläimet ovat saaneet joskus havainnon, mutta jotka sillä hetkellä eivät vaikuta aistinelimiin.

Suuri ansio hermotoiminnan tutkimisessa kuuluu XIX vuosisadan huomattavalle venäläiselle fysiologille

I. M. Setšenoville. Erittäin tärkeä merkitys korkeinta hermotoimintaa tutkivan tieteen alalla on suurella venäläisellä oppineella I. P. Pavlovilla.

Mitä erikoisia ominaisuuksia on ihmisen korkeimmassa hermotoiminnassa erotukseksi eläinten hermotoiminnasta?

Ennen kaikkea on sanottava, että ihmisaivojen paino tekee paljon suuremman osan ihmisen koko painosta kuin millään eläimillä. Valaan aivot ovat painoltaan $\frac{1}{1000}$ osa sen painosta, leijonan aivot $\frac{1}{540}$ osa ja apinan aivot $\frac{1}{150}$ osa sen painosta, mutta ihmisaivojen paino on $\frac{1}{45}$ osa sen koko painosta.

Vaikka ihminen painaa keskimäärin paljon vähemmän kuin ruumiinrakenteeltaan hänen läheisimmät sukulaisensa, apinat: gorillat ja orangit, niin ihmisaivot ovat suuremmat kuin ihmisenmuotoisten apinain aivot. Ihmisaivot painavat likipitään 1400 grammaa ja ihmisenmuotoisen apinan aivot vain 400—500 grammaa. Millään eläimellä ei ole niin laaja aivokuori kuin ihmisellä, sillä eläinten isojen aivojen pinnassa ei ole niin syviä ja niin lukuisia aivo-
poimuja kuin ihmisellä. Ihmisen aivokuoressa on noin 16 miljardia hermosolua.

Aivovaurioita potevia sairaita tutkimalla I. P. Pavlov ja hänen oppilaansa totesivat, että ihmisen aivokuoressa on tapahtunut sen eri alueiden herkkä erikoistuminen. Aivokuoressa on noin 100 erilaista kenttää, joilla kullakin on oma erikoinen, vain sille ominainen merkitys elimistön toiminnassa. Kun helisevän ovikellon äänialto koskettaa korvan rumpukalvoon, niin siinä olevat aivonystyrät ärsytyvät. Johtohermo siirtää ärsytyksen aivokuoren ohimoosan määrättyyn kenttään aiheuttaen siinä kiihotuksen. Silloin ihminen aistii äänen.

Aivokuoressa on paljon herkkiä ensimmäisen asteen aistinalueita, jotka kiihottuvat määrättyjen ärsytysten vaikutuksesta. Jos esimerkiksi on vahingoittunut tietty osa takaraivon puolella, ihminen menettää näköaistinsa. Jos

taas aivokuori on voittunut ohimon tienoolta, ihminen menettää kuuloaistinsa.

Aivokuoressa on myös toisen asteen aistinalueita, joiden voittumisesta ihminen kadottaa kykynsä havaita kokonaisia esineitä, hän näkee silloin vain erillisiä värejä ja täpliä.

Lisäksi aivokuoressa on ensimmäisen asteen liikuntakenttiä (liikuntakeskuksia). Jonkin sellaisen kentän voittutua halvaantuu määrätty osa lihaksista, jonkin toisen kentän voittutua halvaantuvat toiset lihakset.

Toisen asteen liikuntakentät aivokuoressa säännöstelevät ihmisen monimutkaisempien liikkeiden luontevuutta ja joustavuutta. Niiden voittutua monimutkaiset liikkeet käyvät kömpelöiksi ja ihminen menettää entiset liikuntatottumuksensa.

Eräät aivokuoren kentät johtavat puhe-elimä ja eräät säännöstelevät eri liikkeiden välisiä yhteyksiä. Niiden voittuessa ihminen kadottaa kykynsä hallita käyttäytymistään, hänen tajuntansa häiriytyy. Kun esimerkiksi ihminen aikoo mennä toiseen huoneeseen hakemaan jotain esinettä, hän voi kadottaa matkalla päämääränsä ja lähteä toisen ihmisen perässä aivan vastakkaiseen suuntaan.

Eläimen yhteys ulkomaailmaan perustuu aistihavaintoihin ja mielikuviin, jotka ovatkin ilmoittimina ympäristössä tapahtuvista muutoksista. Ne muodostavat ainoan ilmoitinjärjestelmän, joka säännöstelee eläimen suhdetta ympäristöön.

Ihmisen ilmoitinjärjestelmä on paljon monimutkaisempi. Ihmistajunnassa syntynyt havainto on aina havainnollinen kuva määrätystä esineestä määrätyllä hetkellä. Sellainen on esimerkiksi minun tajunnassani syntynyt havainto talosta. Se on kuva sillä hetkellä näkemästäni harmaasta nelikerroksisesta talosta. Jokseenkin samanlainen kuva on minulla luosta talosta mielteenäkin (silloin kun en näe sitä).

Käsitteen syntyminen on aivan toista. Kun kuulemme sanan «talo», syntyy käsite, joka sopii kaikkiin taloihin (suureen sekä pieneen, harmaaseen sekä valkoiseen, neliömäiseen sekä pitkään). Talo-käsite on tajunnassa heijastuva yleistynyt kuva kaikista taloista. Se on abstraktinen kuva taloista, koska sillä käsitetään vain yleisiä, kaikille taloille yhteisiä tunnusmerkkejä. Kaikki muut tunnusmerkit jätetään huomioimatta. Näin ollen sana «talo» on ilmoitinmerkkinä kaikista taloista. Sama koskee kaikkia muitakin sanoja.

Yleensä sana on ilmoittimena monista esineistä, joiden tajuamiseksi erikseen vaadittaisiin erikoinen aistihavainto tai mielikuva. Sana vastaa niitä kaikkia. Se on tavallaan ilmoittimien ilmoitin.

Akateemikko I. P. Pavlov kirjoittaa: «Eläin saa ilmoituksen todellisuudesta aistimien, havaintojen ja mielikuvien kautta. Se on ensimmäisen asteen ilmoitinjärjestelmä, mikä on yhteistä sekä ihmisille että eläimille. Tämän ilmoitinjärjestelmän pohjalla ihmisille on kehittynyt vain ihmiselle ominainen toisen asteen ilmoitinjärjestelmä — sana-, puheilmoitinjärjestelmä». Sanat ovat abstrahointia ja yleistämistä, mikä onkin inhimillisen ajattelun erikoisominaisuus.

Ihmisen abstraktisten käsitteiden, päätelmien, ajatus-toiminnan syntyminen oli tulosta isojen aivojen kuoren ja aivopojien kehityksestä, otsalohkojen kehityksestä ja aivokudosten monimutkaistumisesta. Ajattelun synnylle oli ehdottoman välttämätöntä, että aivon aivot kehittyivät rakenteeltaan monimutkaisemmiksi ihmisaivoiksi.

Ajattelu, tajunta on näin ollen aivotoimintaa. Vähäinenkin aivomurtuma tai vaurio voi häiritä ihmisen tajunnan tai johtaa kokonaan tajunnan menettämiseen.

Tajunnan riippuvaisuus aivoista ilmenee erittäin selvästi tarkastellessamme aivojen ravitsemista ja hengitystä. Aivot tarvitsevat paljon happea. Ne käyttävät painoyksikköä kohden kaksikymmentä kertaa enemmän happea kuin

lihakset. Jos hapen pääsy aivoihin lakkaa vaikka hetkeksikin, niin syntyy heti tajuntahäiriöitä, joita seuraa täydellinen tajuttomuus.

Niinpä siis «...tietoisuutemme ja ajattelumme, niin yliaistilliselta kuin se näyttäneekin, on aineellisen, ruumiillisen elimen, aivojen tuotetta», Engels kirjoitti.

Vuonna 1949 julkaisemassa kirjassaan englantilainen idealisti-filosofi Ryle yrittää kumota tämän varman tieteellisen toteamuksen. Hän koettaa todistella, ettei aivoilla ole yleensä mitään yhteistä pääkopan kanssa. Ryle vaikeuttaa visusti kaikista edellä esitetyistä tieteiden toteamuksista, sillä hänellä ei ole pienintäkään todistetta niiden kumoamiseksi. Tämä seikka osoittaa selvästi, että tiede ja idealismi ovat yhteensovittamattomat. Idealismin kannattajat pitävät edullisempaan vaietaan korkeinta hermotoimintaa valaisevista tieteiden toteamuksista, sillä ne kumoavat idealismin kerta kaikkiaan.

Korkeinta aivotoimintaa tutkiva tiede on todennut, että henkiset ilmiöt, tajunta ja ajattelu on ominaista vain rakenteeltaan monimutkaisille ja normaalisti toimiville ihmisäivoille. Tämä seikka todistaa oikeaksi sen materialistisen toteamuksen, että tajunnasta riippumaton aine, materia on ensisijainen ja aineesta riippuvainen tajunta on toissijainen. Tiede on todistanut, että aineellinen elin — aivot — voi olla olemassa ja on olemassa ilman tajuntaakin, mutta tajuntaa ei ole koskaan ollut eikä voi olla olemassa ilman aivoja. Ajatusten ja henkisten ilmiöiden synnylle on ensisijassa välttämätöntä, että on olemassa rakenteeltaan hyvin mutkallinen aineellinen elin, aivot. Ja aivot puolestaan voivat olla olemassa ilman mitään ajatuksia, ilman mitään henkisiä ilmiöitä (kuten esimerkiksi verenkierron häiriytymisestä aiheutuneen tajuttomuuden tilassa).

Tässä on filosofian peruskysymyksen materialistisen ratkaisun toinen perustelu.

TAJUNTA ON AINEELLISEN MAAILMAN HEIJASTUMISTA IHMISAIVOISSA

Eräältä potilaalta olivat vioittuneet kaikki muut aistinelimet, paitsi silmiä ja korvia. Potilasta hoitaessaan lääkärit totesivat, että potilas menettää tajuntansa kun häneltä peitetään silmät ja suljetaan korvat. Kun ne avattiin (tai vaikkapa vain silmät tai korvat) tajunta palasi heti.

Kun väsynyt ihminen nukkuu sikeää unta ilman unenäköjä, ei hänen tajuntansa työskentele. Hänellä ei sillä hetkellä ole mitään ajatuksia (käsitteitä, päätelmiä), ei mitään tunteita eikä haluja. Siinä tilassa häntä eivät voi herättää kirkas valo eikä melu eikä sysäykset. Tavalliset ulkoiset ärsyttimet eivät herätä sikeästi nukkuvassa henkilössä mitään aistimuksia.

Mutta jos hänen tuntoelimiinsä vaikuttaa tavallista voimakkaampi ärsytin (esimerkiksi läheinen ascen laukaus) nukkuvaa aistii sen ja kuulee äänen. Aistimusta ja havaintoa seuraavat arvostelmat ja johtopäätökset, toisin sanoen syntyy ajatuksia, tahtoa ja tunteita. Tajunta palaa.

Jos siis ihmisellä ei synny aistimuksia eikä aistihavaintoja ei hänelle synny myöskään ajatuksia eikä arvostelmia. Taas aistimusten ja havaintojen ilmestyttyä hänelle palaa tajunta, ajatukset. Siitä seuraa, että inhimillinen ajattelu voi syntyä ja toimia vain aistimusten ja havaintojen pohjalla.

Mitä ovat aistimukset ja aistihavainto?

Aistimus on ympäristön esineiden erinäisten puolien heijastumista ihmisten aivoissa mainittujen esineiden vaikutuksesta aistinelimiin. Voidaan aistia kovuus, lämpö, valo, jokin ääni, haju jne. Aistimusten pohjalla syntyy aistihavainto.

Aistihavainto on kuva esineestä, joka heijastuu aivoissa sen vaikuttaessa

sillä hetkellä aistinelimiin. Siihen liittyy esi-
neen tajuaminen ja käsittäminen. Voi olla esimerkiksi
havainto talosta, joesta, auringosta jne. Havainnon erikoi-
suutena on, että se käsittää esineen kokonaisuutena. Kun
esimerkiksi pitelemme kirjaa, niin me emme aisti vain sen
kovuutta, väriä ja muotoa, vaan käsitämme sen kokonaisu-
utena, toisin sanoen tajuamme, että käsissämme on kirja,
esine, jonka tunnemme jo entuudestaan.

Havainnot ovat kuvia, jotka heijastavat oikein aineel-
lisiä esineitä. Jos esineen synnyttämät havaintokuvat eivät
vastaisi esinettä, jos ne väärentäisivät todellisuutta, niin
niiden perusteella ihminen tekisi ympäristöstä vääriä joh-
topäätöksiä ja toimisi itselleen vahingoksi. Niihin nojau-
tuen ihminen kuitenkin toimii menestyksellä häntä ympäröivässä tilanteessa.

Näin ollen on ilmeisen virheellinen sellainen kanta, että
aistimukset ja havainnot ovatkin itse esineitä. Yhtä virheel-
linen on myös käsitys, ettei muka aistimusten ja havainnon
ja toisaalta esineiden välillä ole mitään yhteistä. Niillä on
sama yhteys kuin kuvalla ja kuvattavalla esineellä.

Mielikuva eli mielle on aivoissa synty-
nyt kuva esineestä silloin, kun esine ei
enää vaikuta aistinelimiin. Vaikka en tällä
hetkellä näe viereisen talon sisäänkäytävää, voin kuvitella
sen mielessäni. Tällöin mielle on kutakuinkin samanlainen
kuva, joka muodostui aivoissani silloin, kun näin tuon
sisäänkäytävän. Mielle synnyttää suunnilleen uudelleen sitä
edeltäneen havaintokuvan.

Erotukseksi havaintokuvista (esimerkiksi aurinkoisen
melsän tai kuutamaisen kylän kuvasta) ajatukset
ovat jo abstraktisia käsitteitä kuten «aine»,
«liike», «nopeus», «totuus», «syy», «seuraus» jne.

Mistä tällaiset käsitteet ovat syntyneet?

Kun ihminen ajattelee tiikeriä ja jänistä, kissaa ja
hiirtä, koiraa ja apinaa ja kun hän tällöin jättää laskuista
pois kaiken sen mikä erottaa näitä eläimiä toisistaan ja

kiinnittää huomionsa vain siihen, mikä niille kaikille on yhteistä, syntyy käsite «imettäväiset». Jättäen huomioimatta kaikki imettäväisten, lintujen, kalojen ja matelijain väliset eroavaisuudet ja ottaen huomioon vain niiden välisen yhteisen, syntyy käsite «sekkärankaiset». Jos jätetään syrjään vielä monia eroavaisuuksia, päädytään käsitteisiin «eläin», «elimistö» jne.

Käsitteet «koira» ja «hiiri» ovat monien eri eläimistä saatujen havaintojen ja mielikuvien yleistämisen tulos. Ihminen on huomionnut kussakin eläimen havaintokuvassa ja mielteessä sille ja muille sen rodun eläimille ominaiset yhteiset peruspiirteet ja siten muodostanut määrätyt käsitteet: koira, hiiri ym. Ja olkoon käsite miten abstraktinen tahansa, se on aina monista eri esineistä saatujen havaintojen ja mielikuvien muokkauksen ja yleistämisen tulos. Siis käsitteet ja ajatukset eivät voi syntyä ihmisaivoissa ilman aistimuksia ja havaintoja.

Mutta kun kaikki, mitä käsitteeseen sisältyy, on muodostettu mielikuvista ja mielikuvat ovat puolestaan muodostuneet havainnoista, jotka ovat esineiden heijastuskuvia, niin siitä seuraa, että käsitteelkin ovat esineiden ja niiden välisten yhteyksien heijastusta. Erotuksiksi havainnoista ja mielikuvista, joissa heijastuvat sekä esineen olennaisimmat että toisarvoiset puolet, käsitteessä heijastuvat kyseisen esineen ja monien muiden esineiden vain olennaisimmat piirteet, joita ilman mainitut esineet eivät voi olla olemassa.

Tämä ei koske ainoastaan käsitteitä, vaan myös arvoitelmia ja johtopäätöksiä, siis ajattelua yleensä. Ajatukset ovat aivan samoin kuin aistimukset, havainnot ja mielikuvatkin aineellisen maailman heijastusta ihmisaivoissa.

Voidaksemme aistia käden valtimon lyöntiä täytyy valtimon ja verenkierron olla olemassa sitä ennen kuin koetamme sormella valtimoa. Valtimon ja verenkierron ole-

massaololle ei kuilenkaan ole välttämätöntä, että joku tunnustelisi valtimoa. Vuosituhansia ihmiset eivät edes tienneet valtinnon olemassaoloakaan.

Nähdäksemme mikroskoopilla vedessä eläviä mikrobeja niiden täytyy jo sitä ennen olla olemassa tajuntamme ulkopuolella ja tajunnastamme riippumatta. Mikrobiein olemassaolo ei kaipaa ollenkaan, että joku näkisi niitä. Mikroskooppihan keksittiin vasta XVII vuosisadan alussa. Sitä ennen kukaan ei voinut nähdä mikrobeja, vaikka ne olivat olleet maapallolla jo aikoja ennen ihmistä. Siitä seuraa, että tajunta olevaisen heijastuksena ei voi olla olemassa ilman heijastuvaa ainetta, mutta heijastuva aine voi olla olemassa heijastuksetta, toisin sanoen ilman tajuntaa.

Tavallisessa kielenkäytössä ymmärretään aineellisella esineellä jotain kiinteää painavaa esinettä, jonka voi ottaa käteen. Aine-sanan tieteellinen merkitys on kuitenkin laajempi. Esimerkiksi ilmaa tai valonsädettä me emme voi ottaa käteen. Ja kuitenkin ne ovat aineellisia ilmiöitä, sillä ne ovat olemassa meidän tajunnastamme riippumatta ja vain heijastuvat siinä. Yleensä kaikki, mikä on olemassa ihmistajunnasta riippumatta ja heijastuu tajunnassa vaikuttamalla aistimiin ja synnyttämällä aistimuksia, on ainetta, materiaa. Aistimukset, havainnot, mielikuvat ja käsitteet ovat aineen heijastusta ihmisaivoissa, aineellisen maailman heijastusta ihmisen päässä.

«Materiaa on se, V. I. Lenin kirjoitti, — mikä vaikuttaessaan aistinelimiimme synnyttää aistimuksen...»*
Materia on «...objektiivinen todellisuus, joka on olemassa inhimillisestä tajunnasta riippumatta ja jota tajunta heijastaa»**.

* V. I. Lenin. Teokset, 14. osa, suomenkielinen laitos, s. 138.

** Sama, s. 256

Entä mitä te sanotte, väittää idealisti, inhimillisistä erehdyksistä, ihmisten erheellisistä ja harha-ajatuksista? Ovatko väärät käsitteetkin luonnon heijastusta?

Vastataksemme noihin kysymyksiin tarkastelkaamme jotain ilmeistä harhakäsitettä, esimerkiksi kuvitellua vedeneitoa. Sellainen harhakäsite oli monilla ihmisillä kun heidän tietonsa luonnosta olivat kovin niukkoja. Silloin ihmisset luulivat, että virroissa asustaa puoleksi naisen ja puoleksi kalan tapaisia olioita, jotka laulelevat ja karkeloivat. Todellisuudessa on tietenkin olemassa kaloja sekä lauluista ja karkeloista pitäviä naisia. Luulokuva vedeneidosta kuvastaa juuri noita tosiseikkoja. Mutta se on erheellinen, väärä, sillä siinä on yhdistetty ne esineet, mitkä todellisuudessa ovat olemassa toinen toisestaan erillään (nainen ja kala) ja erotettu sellainen, mikä todellisuudessa on vain yhdessä (ihmisen keho on erotettu jaloista ja kalan pyrstö sen päästä).

Olipa ajatus kuinka erheellinen tahansa, se on aina ympäröivän maailman heijastusta. Mutta todenmukaisista ajatuksista väärä ajatus eroaa siinä, että se heijastaa todellisuutta vääristeltynä. Todenperäisessä ajatuksessa esineet ja niiden ominaisuudet ovat yhdistyneet toisiinsa samoin kuin luonnossakin. Väärässä ajatuksessa ne ovat yhdistyneet toisin kuin todellisuudessa. Kuitenkin väärässäkin ajatuksessa sen sisältö on ammennettu meitä ympäröivästä aineellisesta maailmasta. Siis väärä ajatuskin on materiaalin heijastusta, mutta vain vääristeltä heijastusta, aivan samoin kuin kierossa peilissä heijastuvat vääristyneinä ihmiskasvot.

Jouduttuaan tässä kysymyksessä alakynteen idealistit asettavat toisen vastaväitteen. Me voimme myöntää, he sanoval, että sellaiset käsitteet kuin «vahtikoira», «koira» tai «eläin» ovat aineellisten olioiden heijastusta. Mutta miten on aritmeettisten käsitteiden laita («kahdeksan», «viidennesosa»)? Tavataanko aineellisessa maailmassa sellaisia esineitä kuin «kahdeksan» tai «viidennesosa»?

Mitä ne heijastavat? Geometriassa käytetään sellaisia käsitteitä kuin «suora» ja «pinta». Tällöin tarkoitetaan viivaa, jolla ei ole mitään muita ulottuvaisuuksia (korkeutta eikä leveyttä) kuin pituus, ja sellaista pintaa, jolla ei ole korkeutta, on vain pituus ja leveys. Minkä heijastusta ovat käsitteet «suora» ja «pinta», kun tiedetään, että kaikilla esineillä luonnossa on kolme ulottuvaisuutta: pituus, leveys ja korkeus? Ja idealistit päättävät, että kun aritmetiikan ja geometrian käsitteillä ei ole aineellisessa maailmassa mitään vastaavaa, niin ne siis eivät ole aineellisen maailman heijastusta.

Nykyiset idealistit Schlick, Carnap ja Ayer selittävät, että matematiikka kaikkine käsitteineen on yksinkertaisesti vain matemaatikkojen keksintöä. He väittävät, että oppineet matemaatikot ovat keksineet luku- ja mittaousopilliset käsitteet ja niiden käyttösäännöt aivan samoin kuin on keksitty pelikortit ja korttipelisäännöt ihmisten maun mukaan. Niin pelikorteilla kuin matematiikan käsitteilläkään todellisuudessa ei muka ole mitään reaalista vastinetta.

Nähdäksemme näiden idealististen väitteiden perättömyyden meidän on palautettava mieleen, millä käsitteet eroavat havainnoista ja mielikuvista. Kukin havainto ja mielikuva heijastaa yhtä erillistä, täysin määrättyä esinettä tai ilmiötä kaikkine sille kuuluvine erikoisuuksineen. Erotukseksi siitä käsite heijastaa monille esineille ja ilmiöille yhteistä luonteenomaisinta piirrettä.

Me voimme havaita ja vieläpä syödäkin määrätyn omenan tai määrätyn päärynän. Mutta me emme voi nähdä ja aistia «hedelmää yleensä» samoin kuin on mahdotonta muodostaa mielikuvaa «hedelmästä yleensä», joka olisi samalla yhtä pieni kuin karpalo ja yhtä suuri kuin meloni.

Sellaista kuvaa ei voi muodostaa kukaan, sillä kukaan ei ole nähnyt eikä maistanut «hedelmää yleensä».

Koska käsite heijastaa monien esineiden yhteisiä luonteenomaisimpia erikoisuuksia eikä tietyn esineen kaikkia

erikoisuuksia, niin siitä seuraa, ettei ole olemassa esinettä, joka vastaisi tarkalleen «hedelmä» käsitettä. Jokaisella määrättyllä hedelmällä on yleisten, kaikille hedelmille ominaisten tunnusmerkkien lisäksi vielä paljon muita tunnusmerkkejä. Esimerkiksi tietty päärynä on määrättyä lajia, määrätyn vuoden satoa, korjattu määrätystä puusta jne. Jotta kukin erillinen hedelmä vastaisi tarkalleen «hedelmä» käsitettä, sillä pitäisi olla vain ne ominaisuudet, joita on kaikilla hedelmillä, mutta se ei saisi olla omena eikä päärynä, luumu eikä aprikoosi. Mutta se ei ollenkaan merkitse sitä, etteikö «hedelmä» käsite heijastaisi luonnossa olevia omenia, päärynöitä jne.

Siitä että «hedelmä» käsite ei heijasta kunkin erillisen hedelmän kaikkia puolia, vaan eräitä niistä, ei voida tehdä johtopäätöstä, että mainittu käsite ei lainkaan heijasta erillisiä hedelmiä. Se heijastaa niitä, mutta ei kokonaan, ei tyhjentävästi eikä kaikinpuolisesti. Se heijastaa niitä kuitenkin paljon syvällisemmin ja oikeammin kuin mikään erillinen havainto tai mielikuva.

Ihmisenmuotoisen apinan aivoilla on paljon heikompi kyky heijastaa ulkomaailmaa kuin ihmisäivoilla, sillä apinan aivot eivät pysty muodostamaan käsitteitä. Se näkyy hyvin seuraavasta kokeesta.

Ihmisen liikkeitä jäljitellessään apina oppi hakemaan banaaneja palavien kynttilöiden ympäröimästä vadista. Se osasi avata vesihanan, täyttää tuopin vedellä, valella kynttilät sammuksiin ja ottaa banaanit. Sama apina osasi kulkea lautalla järven yli käyttäen apunaan seivästä.

Kerran apina tuotiin järven rantaan. Rannassa oli lautta ja seiväs. Keskellä järveä uiskenteli toinen lautta, jolla oli palavien kynttilöiden ympäröimä banaanivati. Sen vieressä oli se sama tuoppi, jolla apina oli valellut kynttilät.

Apina hyppäsi lautalle ja työnsi seipäällä lauttansa toisen lautan viereen. Sitten se otti toiselta lautalta tuopin ja lykkäsi lauttansa nopeasti rantaan. Hypätyään rannalle

se juoksi kiireesti vesihanan luo, aukaisi sen ja täytti tuopin vedellä sammuttaakseen vesijohtovedellä kynttilät.

Tavallisesti jo kolmi- tai nelivuotinen lapsikin käsittää mitä on vesi ja tuntee sen vedeksi virratkoon se hanasta tai oikoon ammeessa tai järvessä. Mutta apinalla, vaikka se oli kasvanut ihmisen vaikutuksen alaisena, ei syntynyt vesikäsitettä. Se turvautuu vain havaintoihin ja mielikuviin.

Yleinen käsite on aineellisen maailman esineiden heijastumista, vaikkakaan esineet erillisinä otettuina eivät kokonaisuudessaan heijastu käsitteessä. Käsitettä muodostaessa ihminen jättää monia yksityisseikkoja syrjään.

Siinä onkin käsitteen olemus, olipa se käsite «koira» tai «kahdeksan». Siksi on kovin epäjohdonmukaista ajatella, että tavallisilla käsitteillä on yhteys ainemaailmaan, mutta matemaattisilla käsitteillä ei sellaista yhteyttä ole.

Luonnossa voidaan tavata kahdeksan koivua tai kahdeksan pääskystä, mutta «kahdeksaa yleensä» ei todellakaan voida. Se on totta. Mutta yhtä totta on sekin, että luonnossa on kartano- ja paimenkoiria, bernhardilais- ja villakoiria, mutta ei ole «koiraa yleensä» samoin kuin ei ole «pintaa yleensä». On lukematon määrä pinnallisia esineitä. Huomioiden vain sen, että kappaleilla on pinta, ja jättäen sivuun kaikki eriävät seikat ihminen on muodostanut geometrisen käsitteen «pinta».

«Pinta» käsitteen arvokkuus on siinä, että se kuvastaa joen, pellon, pöydän pinnan sekä monen monien erilaisten esineiden vaippojen kaikkien oleellisimpia ulottuvaisuusominaisuuksia. Se seikka, ettei ole olemassa «pintaa yleensä», ei horjuta mitenkään sitä totuutta, että mainittu käsite heijastaa luontoa, samoin kuin «eläimen yleensä» puuttuminen ei horjuta sitä kantaa, että «eläin» käsite heijastaa aineellista maailmaa.

On vieläkin vakuuttavampia todisteita siitä, että nuo käsitteet ovat aineellisen maailman heijastusta. Jos geometrian käsitteet eivät olisi aineellisten esineiden heijas-

tusta, niin niiden avulla tehtyjä johtopäätöksiä ei silloin voitaisi soveltaa aineellisiin esineisiin. Kuten tunnetaan geometria on syntymästään saakka paljon auttanut johtopäätöksillään ihmisten käytännöllistä loimintaa, mikä on aina ollut sidottu aineellisiin esineisiin.

Alussa on geometrian väittämiä sovellettu maanmittaukseen, jota todistaa jo itse tieteen nimikin «geometria»*. Sittemmin käytettiin samoja väittämiä patojen, temppealien ja pyramiidien rakentamiseen tarvittavien laattojen ja pylvaiden painon ja tilavuuden sekä astioiden tilavuuden mittaamiseen. Meidän päivinämme ei voida mainita yhtäkään tekniikan alaa, missä ei käytettäisi menestyksellä geometrian sekä muiden matemaattisten tieteiden käsitteitä.

Tarkkoihin matemaattisiin laskelmiin nojaten ihmiset rakentavat patoja, rautatietunneleita, monimutkaisia koneita ja sähköasemia määritellen jo edeltäkäsien laitoksen ominaisuudet ja valmistumisajan. Näin käy siksi, että ihmisten ajatukset ja heidän käsitteensä ja arvostelmansa heijastavat oikein tiettyjen esineiden ja ilmiöiden välisiä yhteyksiä aineellisessa maailmassa. Saadakseen syntymään haluamansa ilmiöt ja tapahtumat ihminen luo työllään sellaiset olosuhteet, joiden vallitessa nuo ilmiöt ja tapahtumat voivat syntyä luonnon ja yhteiskunnan lakien mukaisesti. Siis matemaattiset käsitteet ja myös ajatukset tulevista tapahtumista ovat aineellisen maailman heijastusta ihmisaivoissa.

Siis toteamuksesta, että ajatukset, tajunta on materian heijastusta ja materia on puolestaan heijastuvaa, seuraa eittämättä, että materia, aine on ensisijainen ja tajunta johdannainen, toissijainen.

Tässä on filosofian peruskysymyksen materialistisen ratkaisun kolmas perustelu.

---

* *Geometria* (kreikkalaisista sanoista *ge* — maa ja *metrein* — mitata) — pisteitä, viivoja, pinloja ja kappaleita sekä niiden keskinäisiä suhteita tutkiva matematiikan haara, mittausoppi.

MIKSI JA MITEN AJATTELU ON SYNTYNYT

Vastaus kysymykseen, miksi ja miten ajattelu syntyi, voidaan kuvata nykyisen tieteen valossa pääpiirteissään seuraavasti.

On todettu, että nykyisistä apinoista ovat ruumiinrakenteensa, pääkallon muodon, verisuoniston, keuhkojen ja käsien rakenteen puolesta lähinnä ihmistä afrikkalaiset apinat gorilla ja oranki.

Veren kokoonpanolta mainitut apinat ovat erittäin läheisiä ihmiselle. Sellaista yhtäläisyyttä tavataan eläinkunnassa vain aivan läheisten sukulaisten kuten koiran ja suden, hevosen ja seebran välillä.

Kuuluisa englantilainen tiedemies Huxley tutkittuaan perusteellisesti ihmisen ja eri rotuisten apinain anatomiaa kirjoitti: «Ottaisimmepa vertailtavaksemme minkä ruumiinosan tahansa, minkä lihaksen tai sisuselimen tahansa olisi lopputulos aina sama, nimittäin alempiasteisten apinain ja gorillan välinen eroavaisuus olisi sittenkin huomattavampi kuin gorillan ja ihmisen» *. Näin ollen ihmisenmuotoisen apinan ja ihmisen välinen sukulaisuus on epäilemättön tosiasia. Tiede todistaa, että tuo sukulaisuus johtuu siitä, että ne molemmat polveutuvat samasta kanta-eläimestä.

Vuonna 1924 Afrikasta löydettiin ensi kerran muinaisen eläimen pääkallo, joka osoittautui ihmisen edeltäjäeläimen pääkalloksi. Myöhemmin löydettiin vielä pääkalloja ja muita luita, jotka kuuluivat samalle eläinrodulle. Eläin sai nimekseen *australopithecus*.

Löydettyjen luiden ja löytöpaikan maakerrosten huolellinen tutkimus osoitti, että *australopithecukset* eivät asustaneet puissa (kuten nykyiset apinat), vaan metsättömällä seudulla ja liikkui vartalo pystyssä kuten ihmiset. Ne eivät käyttäneet eturaajojaan liikuntaeliminä, vaan

---

* T. H. Huxley. Ihmisen sija elollisten oloiden sarjassa.

ainoastaan takaraajoja. Australopithecusten hampaat eroavat rakenteensa puolesta huomattavasti apinain hampaista ja ovat hyvin läheisiä ihmishampaille. Mielenkiintoista on myös pääkallo-ontelon tilavuus, mikä osoittaa aivojen tilavuutta ja samalla siis eläimen psyykkistä kehittyneisyyttä. Ihmisen pääkallo-ontelon tilavuus on 1200—1600 kuutiосenttimetriä, ihmisenmuotoisilla apinoilla 400—500 kuutiосenttimetriä ja australopithecuksilla se oli 800 ja eräiden laskelmien mukaan aina 900 kuutiосenttimetriä.

Nämä seikat osoittavat, että australopithecusten ruumiinrakenne oli kaikissa suhteissa paljon läheisempi nykyisen ihmisen ruumiinrakennetta kuin nykyisten ihmisenmuotoisten apinain.

Erittäin suuri merkitys oli sillä seikalla, että australopithecukset kävelivät pystyssä käyttämättä eturaajojaan liikuntaeliminä. Vapauduttuaan liikuntatehtävistä eturaajat alkoivat sopeutua ravinnonhankinta- ja puolustuseliksi. Näin eturaajat pääsivät kehittymään ja alkoivat muuttua käsiksi.

Aivan samoin kuin työnjako tuotannossa johtaa työntekijäin erikoistumiseen määrätyn työn suorittamiseksi, niin australopithecusten etu- ja takaraajojen välinen «työnjako» johti niiden erikoistumiseen, mitä ei tavata nykyisillä apinoilla. Ihmisen esivanhempien kädet suorittaessaan yhä erilaisempia ja monimutkaisempia toimia täydellistyivät vähitellen rakenteensa puolesta ja pystyivät jo muovailemaan ja muuttamaan huomattavasti käsittelemiään esineitä.

Käsien kehityttyä esivanhempamme alkoivat säännöllisesti käyttää sellaisenaan erilaisia luonnossa tavattavia esineitä, kuten keppejä, kiviä ja luita, mitä ei havaita apinoilla. Mikään apinarotu ei käytä kiviä tai keppejä säännöllisesti. Opittuaan käyttämään erilaisia esineitä hedelmien kolistamiseen puusta, eläimen surmaamiseen tai puolustustarkoituksiin esivanhempamme australopithecuk-

set valikoivat vähitellen kutakin tarkoitusta varten parhaiten sopivat esineet. Esimerkiksi kivi valittiin mahdollisimman teräväsärmäinen, keppi taas pitkä ja painavapainen (nuija).

Se seikka, että australopithecukset oppivat määrällyn aseiden avulla vaikuttamaan hedelmään (esimerkiksi halkaisemaan pähkinän) tai pyydystettyyn eläimeen (tappamalla sen) oli merkittävä askel ihmistymisen tiellä. Kului vielä pitkä aika ennen kuin esivanhempamme tekivät toisen askeleen siihen suuntaan. Kun ne ensin rajoittuivat valikoimaan eteensä sattuvista kivistä teräväsärmäisimmät, niin myöhemmin ne alkoivat jo itse muovata kiveä hioamalla sitä toisella kivellä. Tapahtui siirtyminen luonnossa valmiina tavattavien esineiden käytöstä työaseiden valmistukseen.

Siirtyminen ravinnonsaanti- ja puolustusaseiden valmistukseen oli merkitykseltään ratkaiseva vaihe eläimen muuttumisessa ihmiseksi. Se oli mahdollista vain käsien kehittymisen ansiosta. Toisaalta siirtyminen aseiden valmistukseen vaikutti suuresti käsien kehittymiseen. Aseiden valmistuksessa käden rakenne täydellistyi ja käsi harjaantui tekemään monia erilaisia ja monimutkaisia töitä, joihin ei pysty yksikään apina.

Australopithecusten elintavat erosivat vielä eräässä suhteessa oleellisesti muiden eläinten elintavoista. Ne elivät monien eläinten tavoin laumoissa, mutta erotukseksi muista eläimistä lauman yksilöjen toiminta oli monipuolista, mikä johtui aseiden valmistamisesta ja niiden käytöstä. Se sai aikaan yksilöjen yhteenliittymisen, järjestelmällisen ja hyvin monipuolisen yhteistoiminnan, joka oli tähdätty liettyyn päämäärään.

Toisin oli laita australopithecuksen ja ihmisen väliasteella olleiden olioiden. Ne hankkivat ravintoa yhdessä, yhdessä suojautuivat huonolla säällä ja auttoivat toinen toisiaan. Lyhyesti sanottuna ne olivat määrättyissä suhteissa keskenään.

Ihmisen esivanhemmat elivät siis vaikuttaneet luontoon välittömästi, vaan määrätynlaisten keskinäissuhteiden kautta sekä valmistamalla ja käyttämällä aseita.

Nämä kaksi tärkeää erikoisuutta erottavat työn, joka on ominaista vain ihmiselle, elämän ylläpitoon tarkoitettuista eläimen toimista.

Nykyisellä tieteellä on valtava määrä todisteita siitä, että ihmisen erottuminen eläinkunnasta tapahtui edellä kerrottuun tapaan. Jaavan saarella (Indonesiassa) ja sittemmin muuallakin suoritetujen kaivausten tuloksena on löydetty luita, jotka kuuluvat ihmisen ja apinan yhteisten esivanhempien sekä nykyisen ihmisen välimuodolle, muinaiselle apinaihmiselle. Saksassa esimerkiksi on sellaisia luita löydetty 24 metrin syvyydeltä. Samasta maakerroksesta on löydetty myös jo aikoja sitten sukupuuttoon kuolleiden norsujen, sarvikuonojen ja leijonain luurankoja.

Frittäin mielenkiintoisia löytöjä on tehty Kiinassa, kaivaustöissä, jotka aloitettiin v. 1927 ja joita jatketaan vieläkin. Siellä on löydetty noin 600—800 tuhatta vuotta sitten eläneiden apinaihmissen asumusten jätteitä, tavattu kiviaseita (litteitä teräviä ja kiilanmuotoisia kiviä) sekä niiden eläinten luita, joita apinaihmiset pyydystivät. On löydetty myös tulisijan paikkoja ja tuhkaa, mikä on osoituksena siitä, että apinaihmiset käyttivät jo tulta.

Löydettyjen esineiden huolellisten tutkimusten tuloksena on todettu, että apinaihminen oli jo kulkenut kehityksessään pitkän taipaleen eläimestä ihmisen suuntaan. Sitä osoittaa niiden ruumiinrakenteen läheisyys ihmisen rakenteeseen. Kuten edellä on mainittu australopithecusten aivokopan tilavuus oli 800—900 kuutiосenttimetriä, mutta Kiinasta tehtyjen löytöjen perusteella voidaan päätellä, että apinaihmissen aivokopan tilavuus oli 1 050 kuutiосenttimetriä. On selvää, että apinaihmissen aivot olivat jo kokoaankin vastaavasti paljon kehittyneemmät kuin australopithecusten aivot.

Apinaihmisen pääkallon ja ihmispääkallon rakenteessa on vielä suuria eroavaisuuksia. Mutta niiden käsien rakenne oli jo niin läheinen ihmiskäsien rakenteelle, että voidaan varmuudella sanoa, että apinaihmiset olivat ihmisen esivanhempia. Se osoittaa, että käsien ja työn keliittyminen edelsi aivojen ja ajattelun kehitystä ja että työ oli abstraktisen ajattelun edellyttäjänä.

Kaivaustöiden tuloksena on löydetty ihmispolven kehityksen seuraavakin aste, mikä seurasi satojen tuhansien vuosien kuluttua, jolloin apinaihminen oli pitkän muuttamisprosessin kautta kehittynyt aikuiahmiseksi, jota tieteessä nimitetään neandertalin ihmiseksi. Neandertalin ihmisten asumusten jätteitä ja luurankoja on löydetty eri maanosista. On löydetty neljänkymmenen eri ikään ja sukupuoleen kuuluvan ihmisen luut ja paljon heidän käyttämiään kiviaseita (jotka olivat jo paljon täydellisempiä kuin apinaihmisten aseet). Neandertalin aivokopan tilavuus oli jo 1 400 kuutiосenttiä ja vartalon rakenteen suhteet hyvin läheisiä nykyisen ihmisen suhteille. Otsa oli vielä matala ja litteä, silmien yläpuolella paksut ulkoneumat. Leukaulkonemaa ei ollut ja raajoissa reisi-, värttinä- ja kyynärliuut olivat väärät. Neandertalin ihmisten asumusten jätteitä löydettiin vuosina 1925 ja 1938 Neuvostoliiton alueeltakin (Krimiltä ja Uzbekiasta).

Neandertalin ihmisen ja nykyisen ihmisen välimuodolle kuuluvia asumusten jätteitä, työkaluja ja luurankoja on myös löydetty paljon eri maanosista. Tässä siirtymisasteessa aikuiahmisen ruumiinrakenne oli jo melkein samanlainen kuin nykyisillä ihmisillä ja heidän käyttämiensä aseet, vaikkakin ne olivat vielä kiviaseita, olivat verrattain siroja ja muodoltaan monenlaisia. Näitä asumusten jätteitä ja luurankoja löydettiin Neuvostoliiton alueelta vuosina 1918, 1927, 1936 ja 1940.

Nykyisellä tieteellä on siis valtava määrä todisteaineistoa, jonka mukaan voidaan määritellä kaikki vaiheet

ihmisen kehityskulussa muinaisimmista esivanhemmistamme alkaen. Tuo aineisto osoittaa vakuuttavasti, että ihminen muodostui lopullisesti ihmiseksi vasta 50—70 vuosituhatta sitten ja että työllä oli ratkaiseva merkitys apinan ihmistymisprosessissa.

Eläinten keskuudessa tavataan yhteistoimintaa vain harvoissa tapauksissa ja se on luonteeltaan vaistomaista. Kun jokin eläimistä löytää runsasravintoisen paikan, niin se antaa merkin, jonka mukaan koko lauma tulee siihen. Jos taas yksi laumasta vaistoa vihollisvaaran, niin sen antaman merkin mukaan koko lauma ottaa puolustusasenteen tai pakenee. Kun lauman yhteistoiminta on näin yksinkertaista ja vähäistä ja lisäksi luonteeltaan vaistomaista, niin laumaan kuuluvien yksilöiden välinen kanssakäyminen on myös hyvin vähäistä ja yksinkertaista.

Erotukseksi eläinten toiminnasta alkuihmisten työ merkitsi jo jatkuvaa ja tietoista yhteistoimintaa. Keskinäinen avunanto toistui yhä useammin käyden monipuolisemmaksi. Eläinten keskuudessa tavattavaa keskinäisapua ei voida edes verrata määrällisesti eikä laadullisesti siihen yhteistoimintaan, mikä muodostui ja kehittyi korkealle varhaisten esivanhempiemme työssä. Jatkuva yhteistoiminta merkitsi, että alituinen ja monipuolinen kanssakäyminen oli tullut välttämättömäksi.

Oppiakseen toisiltaan valmistamaan ja käyttämään kivikirvestä, kaivaakseen ja valmistakseen yhteisvoimin pyydyshaudan, ajaakseen sinne riistan ja teurastaakseen saaliin metsästäjien on välitettävä toisilleen monia asioita. Sitä mukaa kun esivanhempamme suorittivat yhteistä työtä, he oppivat myös välittämään toisilleen välttämättömiä tiedotuksia. Työn synnyttyä ilmeni myös sen luonteenomainen erikoisuus, että sitä voidaan tehdä menestyksellisesti vain silloin, kun työn osanottajat käyttävät tietojaan yhteisesti.

Yhteistyön suuri etuisuus ei ole yksistään siinä, että yhteisvoimin saadaan aikaan paljon sellaista, mikä on yli-

voimaista yhdelle ihmiselle. Etuisuus on lisäksi siinä, että yhteistyössä käytetään hyväksi kaikkien työhön osallistuvien tiedot. Kun ihminen toimii yksin, hänen on mahdollonta tietää kaikkea sitä, mitä yhteistyön tekijät näkevät, kuulevat ja tietävät. Esivanhempaimme yhteisessä työssä jokaisen yksilön hankkimat tiedot olivat hyödyksi koko kollektiiville.

Millä muodoin alkukantaisen yhteisön jäsenet saattoivat välittää tietonsa toisilleen ja käyttää niitä hyödykseen työssä?

On otettava huomioon, että tietojen välittäminen mielteiden muodossa on hyvin rajoitettua. Jotta yksilön antama merkki saisi syntymään toisissa haluttavan mielteen, toisilla pitää olla aivan samanlaisia mielteitä. Siis heidän olisi pitänyt nähdä sitä ennen aivan samoja esineitä kuin hänkin. Sitähän sattuu harvoin. Lisäksi on muistettava, että sama eläin, jonka joku yksilö näki määrättyssä ympäristössä, näyttäytyy harvoin toisille aivan samoissa olosuhteissa.

Nämä seikat rajoittivat tietojen vaihtoa mielteiden pohjalla. Tietojen monitahoinen ja yhä mutkistuva vaihto ei voinut tulla kysymykseenkään yksistään mielteiden välityksellä.

Erotukseksi mielteistä käsitteet eivät heijasta erillisen esineen erikoisuuksia, vaan samaan lajiin kuuluvien esineiden yhteisiä ja oleellisia puolia.

Abstraktiset ajatukset ja käsitteet ovat esineiden yleistä heijastusta siinä suhteessa, että ne ovat yhteisiä kaikille saman lajin esineille sekä myös yhteisiä kaikille ihmisille, jotka tuntevat nuo ajatukset ja käsitteet. Siksi vain abstraktinen ajattelu saattoi turvata tietojen vaihdon, mikä on ehdottoman välttämätöntä työssä. Siis työn synty aiheutti abstraktisen ajattelun välttämättömyyden.

Miten se tapahtui?

Kun eläin ottaa ympäröivästä luonnosta välittömästi kaiken mitä sen tarpeiden tyydyttäminen vaatii, eläimen

aivoissa syntyy välitön yhdysside tarvitsemansa esineen havainnon ja tarpeittensa tyydyttämismielteen välillä. Kun pelocläin tuntee riistan hajun tai kuulee sen liikuntaa, niin tämä havainto voi synnyttää sen aivoissa mielteen riistasta. Työn ilmaannuttua asia muuttuu paljon monimutkaisemmaksi.

Valmistaessaan työkalua tai asetta ihminen vaikuttaa toisella esineellä (joka ei välittömästi kelpaa hänen tarpeidensa tyydyttämiseen) toiseen esineeseen (joka samoin ei sovi sellaisenaan käytettäväksi) tarkoituksella valmistaa siitä uuden esineen, työkalun tai asean (jota ei tietysti myöskään voida syödä). Sitten hän ottaa asean ja vaikuttaa sillä esineeseen, joka voi tyydyttää jonkin tarpeen. Asetta ei voitu valmistaa mistä esineestä tahansa, vaan kovasta mutta silti muokattavissa olevasta kivistä. Sitä voitiin hioa ja lohkoa vain määrätyllä tavalla vieläkin kovemmalla kivellä. Ase syntyi vain siinä tapauksessa, että kivi muokattiin hakun- tai kiilanmuotoiseksi. Sellaisella asella sai tapettua riistaa vain käyttämällä sitä määrätyllä tavalla. Näistä seikoista muodostuu ketju, jonka jokainen rengas liittyy toiseen määrätyllä tavalla.

Kaikki nämä luonnon esineiden ilmiöiden väliset yhteydet oli ihmisen omaksuttava. Se ei ollut helppoa. Aina kun ihminen satoi tietoudellaan jotkin ilmiöt toisiinsa väärin, hän epäonnistui. Hän pääsi tarkoitukseensa vasta sitten kun hänen tietoudessaan heijastuivat oikein esineiden ja ilmiöiden väliset todelliset yhteydet. Yrityksiä toistettiin miljardeja kertoja, milloin onnistuneita milloin taas hyödyttömiä, kunnes vähitellen vakiintui tapa yhdistää esineiden heijastukset aivoissa toisiinsa niin kuin nuo esineet ovat luonnossa yhteydessä keskenään.

Tällöin ei ollut kysymys epävakaaista yhteyksistä, joita toisinaan tavataan mutta toisinaan ei, vaan vakituisista yhteyksistä, jotka ovat olemassa aina ja kaikkialla. Esimerkiksi: «jos jokin esine on kovempi toista esinettä ja toinen esine kovempi kolmatta, niin ensimmäinen esine on

myös kolmatta kovempi» tai «jos jokin esine on toisen sisällä ja toinen on kolmannen esineen sisällä, niin ensimmäinen esinekin on kolmannen sisällä». Siten syntyi kyky siirtyä tunnetusta tuntemattomaan, entisistä tiedoista uusiin tietoihin, kyky tehdä johtopäätöksiä.

Eläimet myös pystyvät tekemään esineitä, joita luonnossa ei ole valmiina. Linnut laittavat pesänsä, mehiläiset rakentavat vahakennoja. Mutta vaikka vahakennon pohja olisi sattunut olemaan vioittunut ja mehiläisen kantama mesi vuotanut pois, niin mehiläinen silti laittaa sen tyhjännäkin umpeen. Mehiläinen jatkaa työtään joskus silloinkin, kun sen työ on hyödytöntä. Monien kokeilujen kautta on todettu, ettei yksikään eläin rakenna mitään sellaista esinettä, jonka esikuva olisi edeltäkäsien sen tietoisuudessa. Eläinten toiminta on kaikki luonteeltaan vaistomaista.

Erotukseksi eläinten vaistomaisesta toiminnasta työ on tietoisista toimintaa ennen kaikkea siinä mielessä, että uuden esineen (työkalun) valmistamista edeltää esineen käsite, joka on muodostunut tietoisuudessa jo ennen kuin esine on käytännössä valmistettu. Esineestä, jota ei vielä ole, mutta joka tulee määrätyissä olosuhteissa syntymään, ei voida muodostaa esikuvaa pelkästään havaintojen ja mielteiden välisten yhteyksien pohjalla. Havaintohan syntyy vain olevasta esineestä ja mielteet taas voivat heijastaa enemmän tai vähemmän täydellisesti havaintokuvia, toisin sanoen sitä, mikä on jo olemassa ympäröivässä luonnossa. Mutta kun on kysymys työkalusta, on luotava esikuva, malli sellaisesta esineestä, jota sellaisenaan luonnossa ei vielä ole.

Luodakseen tietoisuudessaan esikuvan haluamastaan työkalusta alkuihmisen oli käytännössä päästävä selville siitä, millä tavoin esineet ovat riippuvaisia toisistaan ja minkälainen yhteys niiden välillä on. Jos esimerkiksi iskeään kivellä toiseen niin se halkeaa. Kiven haljettua syntyy terävasärmäisiä sirpaleita, ja jos sellaisella terävasärmäisellä kivellä iskee eläintä, niin sen voi tappaa ja käyttää

ravinnoksi. Työ on luonnon muuttamista; luonnon esineiden jalostamista, minkä tuloksena ihminen alistaa luonnon palvelemaan omia tarpeitaan. Työ heijastui tietotoiminnassa havaintojen ja mielteiden muokkautumisena abstraktiseksi ajatteluksi, käsitteiksi, joiden pohjalla ihminen saattoi siirtyä tietotoiminnassa tunnetusta tuntemattomaan, t e h d ä johtopäätöksiä, ajatella.

Kuten jo tulimme näkemään työlle on ominaista yhteistoiminta, joka vaatii sen osanottajain vakituista ja monipuolista keskinäistä kanssakäymistä. Mutta millä tavoin yksilö saattoi ilmoittaa jotain toisille? Vain ääntämällä, äänimerkein, jotka vaikuttivat toisten aistinelimiin, korviin.

Äänimerkkien luku lisääntyi sitä mukaa kun alkukantaisen työjoukon jäsenten väliset yhdyssiteet lujittuivat ja kasvoi monipuolisemman kanssakäymisen tarve. Esivanhempaimme kurkunpää kehittyi huomattavasti. Ne oppivat jo käyttämään äännöskieltä.

On sellaisia eläimiä, jotka oppivat puhumaan, mutta luonnontilassa mitkään eläimet eivät puhu. Se vähäinen, mitä niiden on välitettävä toisilleen, käy päinsä yksinkertaisillakin äänimerkeillä. Mutta alkuihmisten yhteistyön pohjalla syntynyt kanssakäymisen tarve edellytti äännöskielen kehilystä ja johti siihen, että erilaisilla ääniyhitymillä alettiin ilmaista yhä enemmän erilaisia mielikuvia.

Sitä mukaa kun työssä tuli ilmi eri esineiden yhteisiä ominaisuuksia, nuo esineet saivat myös yhteisen ääni-ilmaisunsa. Se edellyttikin siirtymistä mielikuvista käsitteisiin.

Abstraktiset käsitteet ja ajattelu syntyivät puhekielen pohjalla ja sen avulla. Ellei olisi ollut esivanhempiemme kanssakäymisen välineinä olleiden erilaisten ääniyhdistelmien (samoin kuin nykyisen ihmiskielen sanojen ja lauseiden) kaltaisia aineellisia ilmiöitä, ei abstraktinen ajattelukaan olisi voinut koskaan syntyä eikä olla olemassa. Aivoissammehan ei voi nykyäänkään syntyä ilman sanoja minkäänlaisia käsitteitä, ajatuksia ja johtopäätelmiä. Aja-

tuksemme ovat aina puettut sanoihin riippumatta siitä, lausummeko ne ääneen vaiko ajattelemme itseksemme.

Ensin työ ja sitten yhdessä sen kanssa äännöskieli muodostivat ne kaksi tärkeintä tekijää, joiden vaikutuksesta apinan aivot muuttuivat vähitellen ihmisaivoiksi. Nimenomaan työn ja selvästi ääntyvän puheen vaikutuksesta tapahtui se aivojen määrällinen kasvu sekä laadullinen täydellistyminen, jonka tuloksena syntyi abstraktinen inhimillinen ajattelu käsitteineen ja päättelyineen.

Aivojen laajeneminen ja niiden rakenteen (varsinkin aivokuoren rakenteen) monimutkaistuminen vaati yhä enemmän aivojen ravinnoksi sellaisia aineita, joita apinain kasviravinnossa oli vähän. Työ turvasi ihmisen liharavinnolla. Sillä oli verrattoman tärkeä merkitys aivokudosten kasvulle, jota ilman apinan aivot eivät olisi voineet muuttua ihmisaivoiksi.

Siis kysymykseen: miksi syntyi ajattelu? — voidaan vastata näin: ajattelu syntyi siksi, että syntyi työ ja työn synnyttämä puhekieli, mikä on ihmisten kanssakäymisen välineenä työprosessissa.

Sekä työ että puhe ovat aineellisia ilmiöitä. Juuri nuo aineelliset ilmiöt olivat ehtona ajattelun synnylle. Se osoittaa selvästi, että aine, materia on ensisijainen ja ajattelu sen johdannainen, toissijainen.

Tässä on filosofian peruskysymyksen materialistisen ratkaisun neljäs perustelu.

Teemme lyhyen yhteenvedon. Luonto on ollut olemassa ennen ihmistä. Ajattelu syntyi vasta sitten, kun oli muodostunut niin korkealla kehitystasolla oleva aineellinen olio kuin on ihminen.

Rakenteeltaan erittäin monimutkainen ruumiillinen elin, aivot, voi olla olemassa ja on olemassa

ilman ajattelua ja ennen ajattelua (esimerkiksi vastasyntyneellä). Mutta ajattelu ei voi olla olemassa ilman tuota aineellista elintä. Ajattelu on kokonaan riippuvainen aivoista.

Koska ajattelu on aineellisen maailman heijastusta, niin se on kokonaan riippuvainen aineellisesta maailmasta, joka puolestaan ei riipu ajattelusta.

Sellaiset aineelliset ilmiöt kuten alkuihmisen varatalon suoristuminen, käsien kehitys, siirtyminen työaseiden valmistukseen, puhe-elinten kehitys ja äännöskielen muodostuminen tapahtuivat varhaisten esivanhempiemme tajunnasta riippumatta. Ajattelu on noiden aineellisten ilmiöiden synnyttämä. Ilman niitä ajattelu ei olisi voinut syntyä eikä olla olemassa.

Kaikki ylläsanottu todistaa oikeaksi filosofian peruskysymyksen materialistisen tulkinnan, todistaa oikeaksi näkemyksen, että aine on ollut ja on olemassa ennen ajattelua, ilman ajattelua ja ajattelusta riippumatta ja että ajattelu syntyy vasta myöhemmin korkeasti järjestyneen aineen, materian tuotteena ja sen heijastuksena ja on kokonaan aineesta riippuvainen.

MAAILMANKATSOMUSTEN TAISTELU JA LUOKKIEN TAISTELU

Pari kolme vuosisataa sitten suurimmalla osalla oppineista oli sellainen käsitys, että maapallo, sen pintaa peittävä kasvillisuus sekä maapallolla asuvat eläimet ja ihmiset ovat aina olleet sellaisia kuin nyt. Silloin ei vielä tiedetty, että oli aika, jolloin maapalloakaan ei ollut olemassa, ja että maan kuori oli miljardeja vuosia sellaisessa tilassa, ettei sen päällä voinut olla eläimiä eikä kasveja. Silloin ei vielä tunnettu maan kuoressa tapahtuneita muutoksia, ei ollut tietoa siitä, että kasvi- ja eläinkunnan oli pitänyt käydä läpi pitkä kehitystie ennen kuin ne saavut-

tivat nykyisen tasonsa. Silloin ei tiedetty sitäkään, että ihminen syntyi elollisten organismien kehityksen tuloksena, joka kesti satoja miljoonia vuosia.

Tieteen ollessa hyvin alhaisella tasolla oppineet eivät vielä nähneet oleellista laadullista eroa fysikaalisten ja mekaanisten ilmiöiden, kemiallisten (kemia oli silloin vasta syntymässä) ja fysikaalisten ilmiöiden, elinilmiöiden ja elottoman luonnon ilmiöiden välillä, ilmisajattelun ja eläinten aistihavaintojen ja mielteiden välillä. Sikiöoppia ja oppia korkeimmasta hermotoiminnasta ei vielä ollut olemassa. Aivoja ei ollut tutkittu.

Sen ajan materialistit eivät nähneet aineen erilaisissa ilmenemismuodoissa laadullisia ominaisuuksia, vaan luulivat, että kaikki luonnossa ja yhteiskunnassa tavattavat eroavaisuudet ovat vain määrällisiä. He olettivat, että elävän ja elottoman aineellisen esineen välinen ero on puhtaasti määrällinen. Pelkästään määrälliseltä heistä näytti myös ero ihmisen abstraktisen ajattelun ja eläimen korkeimman hermotoiminnan välillä.

Pari vuosisataa sitten oppineet olettivat, että niin mineraali kuin eläin ja ihminenkin on vain kone, jonka käsittämiseksi riittää mekaniikan lakien tuntemus. Näiden ilmiöiden välisenä erona he pitivät vain niiden rakenteen monimutkaisuutta.

XVII ja XVIII vuosisadan materialistien maailmankatsomuksessa oli hyvin oleellisia puutteita, mikä johtui silloisten tietojen rajoittuneisuudesta. Materialistit eivät vielä tunteneet syvällistä, monipuolista ja laajaperäistä kehitysoppia, jonka Marx ja Engels kehittivät XIX vuosisadan keskivaiheilla. Se on oppi luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun yleisistä laeista ja sitä nimitetään marxilaiseksi dialektiikaksi.

Luodessaan työväenluokan maailmankatsomusta Marx ja Engels käsittelivät kriittisesti kaiken sen, mitä inhimit-

linen ajattelu oli saavuttanut kehityksessään, ja käyttivät hyväkseen kaiken oikean ja arvokkaan, mitä tiede oli siihen mennessä luonut.

Marx ja Engels ottivat lähtökohdaksi kaikki tieteiden saavutukset, XIX vuosisadalla hankitut uudet tiedot sekä työväenluokan vallankumoustaistelun kokemuksen ja loivat tällä pohjalla materialistisen maailmankatsomuksen. Kehitysaate liittyy elimellisesti marxilaiseen maailmankatsomukseen, joka perustuu dialektiikkaan. Siksi sitä sanotaankin dialektiseksi materialismiksi.

XVIII vuosisadalla tieteen kehitystaso oli niin alhainen, että esimarxilaiset materialistit eivät voineet käsittää perinpohjaisesti luonnon ja yhteiskunnan kehityslakeja. Heidän maailmankatsomuksensa ei luonnollisestikaan voinut rakentua kehitysohjelmaa, se ei voinut olla dialektinen olemukseltaan.

Tällä seikalla on selitettävissä silloin syntynyt väärä käsitys, että muka ajattelu tai ainakin aistintakyky on ominaista ei vain eläville olioille, vaan elottomalle aineellekin, vaikkakin vähemmässä määrin kuin elollisille organismeille.

Mutta siitähän seuraa kummallinen johtopäätös, että muka kivikin aistii. Tähän vastasi eräs sen ajan huomattava materialisti ranskalainen filosofi Diderot: «Miksikä ei aistisi?» Tällainen käsitys saattoi syntyä vain silloin, kun elävien olioiden ja elottoman aineen välistä laadullista eroa ei ollut vielä tutkittu, ei tiedetty, millaisissa olosuhteissa elottomasta aineesta kehittyy elollinen aine. Silloin ei tiedetty sitäkään, miten mutkallisen prosessin kautta ihminen erkani eläinkunnasta, eikä siis voitu käsittää, mikä laadullinen ero on ihmisen abstraktisen ajattelun ja eläimille ominaisten tajuntailmiöiden välillä.

Tästä pääasiassa johtuukin esimarxilaisen materialismin rajoittuneisuus, vajavaisuus ja epäjohdonmukaisuus.

Esimarxilaisen materialismin huomattavia epäkohtia oli sen virheellinen käsitys yhteiskunnan elämästä. Sen

ajan materialistit päättelivät näin: Tehköötpä ihmiset mitä tahansa, kyntävätkö he maata tai rakentavat perhettä, auttavalko he toinen toistaan tai vahingoittavat toisiaan, sotivatko he keskenään tai elävät rauhassa, heidän toimintansa ei ole satunnaista vaan tietoista, kukin heistä tavoittelee tiettyä päämäärää ja kunkin käytös aiheutuu tunteista ja ajatuksista.

Koko ihmiskunnan historia on ihmisten toimintaa. Kun jokaisen käytös johtuu hänen pyrkimyksistään, intohimoistaan ja ajatuksistaan, toisin sanoen hänen tajunnastaan, niin kaikkien ihmisten toiminta yhdessä otettuna myös johtuu heidän tajunnastaan. Siis ihmisten tajunta määrää ihmiskunnan historian ja ihmisten yhteiskunnallisen elämän.

Tällaisen järkeilyn seurauksena esimarxilaiset materialistit tulivat johtopäätökseen, että yhteiskunnan elämässä tajunta on ensisijainen ja materia sen johdannainen, toisin sanoen heidän katsomuksensa yhteiskuntaelämästä oli idealistinen.

Marx osoitti tuollaisen järkeilyn virheellisyuden. Esimarxilaisten materialistien virhe oli siinä, että he pitivät ihmisen käyttäytymisen perimmäisenä syynä hänen ajatuksiaan, tunteitaan ja halujaan. Kuitenkin ihmisen ajatukset, tunteet ja halut ovat vissien aineellisten olojen heijastusta. Aineelliset olot ovatkin kyseisten ajatusten ja tunteiden alkutekijöitä. Ihmisen ajattelu, halut ja pyrkimykset ovat täydellisesti riippuvaisia hänen yksilöllisestä asemastaan ja ympäröivän yhteiskunnan elämästä. Ja yhteiskunnan aineelliset elinehdot ovat puolestaan olemassa ihmisen tajunnasta, haluista tai ajatuksista riippumatta. Ihminen ei ole vapaa valitsemaan itselleen tahtonsa mukaan vanhempia, aikakautta eikä yhteiskuntajärjestelmää. Kyseinen aikakausi, kyseinen yhteiskuntajärjestelmä ja kyseinen perhe ovat jo olemassa ihmisen syntyessä, ja nämä aineelliset olot lyövät lähtemättömän leimansa kaikkiin hänen ajatuksiinsa ja haluihinsa.

Voidaksemme siis käsittää, miksi historian kulku on nimenomaan määrätynlainen eikä muunlainen, meidän pitää kiinnittää ensisijaista huomiota niihin aineellisiin oloihin, joita tajunta heijastaa, eikä ihmisten tajuntaan. Tällöin selviää, että historian tapahtumain kulku ei riipu jonkin pienen ihmisryhmän toiminnasta, vaan sellaisista liikkeistä, joihin osallistuvat suuret ihmismassat. Tutkituaan historian kokoaman aineiston satojen vuosien ajalta Marx ja Engels huomasivat, että määrättyinä ajanjaksoina yhteiskunta jakaantui suuriin ihmisryhmiin. Muinaisajalla tällaisia ryhmiä olivat orjat ja orjanomistajat, keskiajalla maaorjatalonpojat ja feodaaliherrat ja uudella ajalla proletarit ja kapitalistit. Näiden luokkien välinen taistelu oli aina ollut historian kulun sanelijana.

Entä miten on selitettävissä luokkien synty, miksi toisella aikakaudella ovat olemassa toiset luokat ja toisella taas toiset. Marx todisti, että luokkien synty, niiden taistelu ja niiden häviäminen tulevaisuudessa riippuvat aineellisen tuotannon kehityksestä. Tuotanto on aineellinen prosessi, joka kehittyy ihmisen tahdosta ja tajunnasta riippumattomien lakien mukaan. Tästä aineellisesta prosessista riippuu loppujen lopuksi sekä luokkien olemassaolo että myös määrätyn aikakauden yhteiskuntajärjestelmä ja valtiorakenne, sekä ihmisten omaksumat ajatukset ja intohimot. Yhteiskunnan aineellinen elämä on siis määräävä yhteiskunnan tajunnan.

Karl Marxille kuuluu ansio ennen tuntemattoman materialistisen historiankäsityksen luomisesta (sellaista historiankäsitystä sanotaan nykyään historialliseksi materialismiksi).

Historiallinen materialismi on ensimmäisenä täysin tieteellisesti todistanut, että yhteiskunnassakin aineellinen elämä määrittelee henkisen elämän, että yhteiskunnassakin materia, aine on ensisijainen ja tajunta toissijainen.

Yhteiskunnassa, jossa vallitsee ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto, on aina käynnissä leppymätön luokkataistelu. Sellaisessa yhteiskunnassa uusi luokka, jolle kuuluu tulevaisuus, käy aina taistelua vanhaa aikansa elänyttä luokkaa vastaan.

Tällöin molempien luokkien ajatukset, pyrkimykset ja tajunta vastaavat niiden aineellista asemaa, niiden aineellisia etuja.

Se luokka, joka on tuomittu väistymään historian näyttämöltä, on kiinnostunut herruutensa jatkamisesta. Siksi se kannattaakin ajatuksia, jotka heijastavat väärin ympäröivää todellisuutta. Nämä ajatukset omaksuttuaan joku takapajuinen ihminen ei huomaa lainkaan, että vallitseva järjestelmä on jo elänyt aikansa. Sellainen ihminen päinvastoin uskoo vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän ikuisuuteen ja horjumattomuuteen ja tyytyy nurkumatta toisen riistoon.

Edistyksellisten aatteiden levittäminen aseistaa kansanjoukkoja taistelussa välttämättömillä tiedoilla, valaa joukkoihin voitonvarmuutta ja toimintatarmoa, kärjistää luokkataistelua ja lähentää vallankumouksellista mullistusta, toisin sanoen jouduttaa yhteiskunnan todellista edistystä, johon vallankumouksellinen luokka juuri pyrkiikin.

Vallankumouksellinen luokka on kiinnostunut vanhan yhteiskuntajärjestelmän kumoamishetken lähenemisestä. Sille on edullista, että kaikki yhteiskunnan jäsenet tajuaisivat oikein yhteiskunnallisen kehityksen lainmukaisuuden, jonka mukaan vanhan järjestelmän romahdus on kiertämätöntä. Vallankumouksellinen luokka levittää kaikin tavoin ajatuksia ja pyrkimyksiä, jotka heijastavat oikein luonnon ja yhteiskunnan kehityslakeja.

Vallankumouksellinen luokka tukee ja kehittää innokkaasti tiedettä, sillä se antaa oikeita tietoja ja luo kirkasta totuuden valoa. Se paljastaa väsymättä uskonnon taantumuksellisuutta, sillä uskonto suojaa valhetaruillaan orjuu-

den kahleita taivuttaen kansanjoukkoja rakastamaan ja suutelemaan noita kahleitaan. Taantumuksellinen luokka on sitävastoin syvästi vihamielinen tieteelle. Se juurruttaa kansanjoukkoihin uskontoa ei ainoastaan vakuuttamalla, vaan kaikin väkiväitakeinoin, koska uskonto on varmin ase, jonka avulla kansaa voidaan pitää nurkumattoman nöyränä.

Materialistisella maailmankatsomuksella on yhtä kiinteä yhteys tieteeseen kuin idealismilla uskontoon. Materialismi ja tiede ovat toisistaan erottamattomia. Idealismi on peitettyä, hienosäikeisempää uskontoa, uskonto on taas idealismia karkeimmassa muodossa.

Uskonnolle ja idealismille on yhteistä sekä niiden perusolemus että myös niiden syntyperä. Alkuihminen osasi valmistaa vain kaikkein alkeellisimpia ja varsin epätäydellisiä välineitä. Siksi hän oli avuton mahtavien luonnonvoimien edessä ja piti niitä yliluonnollisina.

Luontoa koskevat tiedot riippuvat siitä, missä määrin ja miten tehokkaasti ihminen vaikuttaa luontoon, siis tuotannon kehitystasosta. Tuotannon alhaisen kehitystason vuoksi alkuihmisellä ei ollut tietoja ympäristön esineiden rakenteesta eikä omasta ruumiinrakenteestaan.

Silloinen ihminen ei tietänyt, että äly, tahto, ajattelu ja erilaiset mielentilat ovat ominaisia vain monimutkaisesti rakentuneille ihmisaivoille. Siksi hän helposti oletti, että myös kallioilla ja merellä, auringolla ja tuulella on äly, tahto ja ajatuksia.

Alkuihmisen avuttomuus ankarien luonnonvoimien edessä johti siihen, että hän alkoi luulla niissä olevan ihmeellisiä mahtavia henkiolentoja. Ja etteivät ne tekisi hänelle pahaa, hän koetti hyvittää niitä.

Aikojen kuluessa monien maanjumalien, auringon, tuulen ym. jumalien fantastiset kuvat muovautuivat ihmisen mielteissä yhdeksi jumalaksi, jolla kuviteltiin olevan vain ajattelu, vailla kehoa ja aivoja.

Jo hyvin varhain ihmiset kiinnittivät huomiota siihen, että unessa, ihmisen kehon ollessa levossa, hänen tajunnassaan kuvastuu paljon erilaisia seikkailuja. Tunteitta kehonsa rakennetta ja hermostonsa ominaisuuksia alkuihminen ei voinut selittää unennäköilmiötä. Heille syntyi sellainen käsitys, että aistimus ja ajattelu eivät ole kehon toimintaa, koska ajatus toimii ihmisen nukkuessakin, kehon lepotilassa. He päättelivät, että tajunta on jonkin erikoisen tekijän, sielun toimintaa. Sielu muka toimii ja on unessa mukana erilaisissa seikkailuissa, sillä kehon nukkuessa sielu valvoo.

Kun ihminen ei jaksanut käsittää, mihin sielu joutuu ihmisen kuoltua, he otaksuivat, ettei sielu kuolekaan, vaan jää harhailemaan. Heille syntyi ajatus sielun kuolematonmuudesta. Siihen sisältyi jo idealistisen katsomuksen itu, että muka tajunta on ikuinen ja että keho, materia on hengen synnyttämä, tajunnan tuote.

Engels kirjoittikin: «Kysymys ajattelun suhteesta olemiseen, hengen suhteesta luontoon, tämä kaiken filosofian määräävin kysymys juontaa siis, samoin kuin kaikki uskonnotkin, juurensa villiystilan aikaisista rajoittuneista ja tietämättömyydestä johtuneista käsityksistä. Mutta tämä kysymys saatettiin asettaa koko kärkevyydessään ja se saattoi saada täyden merkityksensä vasta silloin, kun eurooppalainen ihmiskunta heräsi kristillisen keskiajan pitkästä talviunesta. Kysymys ajattelun suhteesta olemiseen, kysymys: kumpi on ensisijainen, henki vai luonto? — tämä kysymys... kärjistyi kirkon kiusaksi kysymykseksi: onko jumala luonut maailman vai onko maailma ollut olemassa ikuisesti?» *

Näin ollen uskonnon ja idealismin sukulaisuus ei rajoitu yksistään niiden sisältöön. Niillä on lisäksi sama kohtalo. Jo silloin, kun ihmisyhteiskunta jakaantui toisilleen vihamielisiin luokkiin, valtava enemmistö ihmisistä joutui

---

* Marx ja Engels. Valitut teokset, 11 osa, 1959, s. 330.

vähemmistönä olevien tyhjäntoimittajien, riistäjien ankaran riiston alaiseksi. Uskonto ja idealismi saivat uuden maaperän, ja se oli kansanjoukkojen poljettu asema. Laajat kansanjoukot tunsivat itsensä voimattomiksi mahtavien yhteiskunnallisten voimien edessä, jotka alinomaan painostivat ja ahdistivat työtätekevää kansaa.

Tässä on otettava huomioon vielä eräs tärkeä seikka. Ihmisen tieto on abstraktista ajattelua, toisin sanoen aistimusten ja havaintojen pohjalla syntyneitä käsitteitä ja päätelmiä. Mutta kuten edellä on jo mainittu käsite heijastaa esinettä hyvin omalaatuisesti. Käsitteitä muodostaessaan ihminen muokkaa perusteellisesti havaintojen kautta saamansa aineiston. Aistihavaintohan voi syntyä vain erillisistä, täysin konkreettisista esineistä ja tapahtumista kuten esimerkiksi kolmesta puusta, jotka kasvavat ikkunani alla, tai huoneessani olevan pöydän pinnasta. Mutta muodostaessamme käsitteen «kolme» tai käsitteen «pinta» aivoissamme syntyy kuva, joka heijastaa vain lukumäärää tai esineen pintaa, eikä siihen sisälly mitään muita konkreettisten esineiden ominaisuuksia. Ennen kuin tällainen konkreettisista esineistä poikkeava heijastus syntyy, tarvitaan mielikuvitusta, fantasiaa. Kukaanhan ei ole koskaan nähnyt «kolmea yleensä» tai «pintaa yleensä». Ellei ihmisellä olisi mielikuvituskykyä, hän ei olisi pystynyt muodostamaan minkäänlaisia käsitteitä, hän ei voisi ajatella abstraktisesti, sillä jokaiseen käsitteeseen, kuten V. I. Lenin sanoi, sisältyy hiukkanen fantasiaa. Ellei ihminen pystyisi muodostamaan käsitettä sellaisesta, jota ei vielä ole mutta minkä hän voi työllään saada aikaan, hän ei voisi tehdä työtä eikä käydä taistelua, ei pystyisi alistamaan luontoa ja parantamaan elämäänsä. Mitään käsitettä ei voida luoda, ellei käytetä mielikuvitusta, fantasiaa, jolla näin ollen on tärkeä merkitys ihmisen toiminnassa.

Kuuluisa venäläinen materialisti D. I. Pisarev kirjoitti tämän johdosta: «Jos ihmisellä ei olisi ollenkaan mielikuvituskykyä, ellei hän voisi silloin tällöin luoda silmäystä

eteenpäin ja nähdä mielikuvituksessaan täyteläisessä ja valmiissa kauneudessaan sitä luomusta, joka on hänen käsissään vasta syntymässä, silloin en todellakaan voi käsittää, mikä sysäävä voima kannustaisi ihmisen aloittamaan ja viemään päätökseen kaikki laajakantoiset ja rasittavat työt taiteen, tieteiden ja käytännöllisen elämän aloilla...»*

Mielikuvitus, fantasia aullaa meitä ympäröivän maailman ymmärtämisessä ja sen menestyksellisessä muuttamisessa tietysti vain silloin, kun se rakentuu vankalle tosiasiaihin pohjalle, käytännön perustalle, vain siinä tapauksessa, kun vaikutelmien muokkaaminen ajatuksiksi ja käsitteiksi tapahtuu todellisuutta vääristelemättä. Mutta joskus mielikuvituksemme valloilleen päästyään irtaantuu kokonaan konkreettisista tosiasioista, hylkää todellisuuden vankan maaperän ja muuttuu tyhjäksi, järjettömäksi kuvitteluksi. Silloin syntyy sellaisia elämästä irrallisia ja tosiasiaihin vastaisia käsitteitä kuin esimerkiksi «vedenneito» ja «haltia» jne. Aivan samoin syntyvät myös sellaiset käsitteet kuin «ei-kenenkään ajatus», «ruumiillistumaton henki», «jumala» jne.

D. I. Pisarev, jonka sanoja edellä lainasimme, kirjoitti hyvin sattuvasti idealisteista, että vilkas mielikuvitus, hilitön fantasia on johtanut heidät ilmeisten elämän tosiasiaiden kieltämiseen.

Tästä kaikesta seuraa, että fantasia on määräytyissä rajoissa ihmiselle ei ainoastaan hyödyllinen, vaan välttämätönkin. Mutta heti kun se ylittää nuo rajat, se tulee vahingolliseksi, saa aikaan ikäviä erehdyksiä ja johtaa loppujen lopuksi uskontoon ja idealismiin. Kun me joudumme abstraktisessa ajattelussa turvautumaan fantasiaan, joka huomaamattamme voi johtaa meidät todellisuuden sallimien rajojen ulkopuolelle, on aina olemassa

---

* D. I. Pisarev. Valittuja filosofisia ja yhteiskuntapoliittisia artikkeleja, Gospolitizdat, 1949, s. 25.

vaara, että ajatuksemme irtaantuvat todellisuuden maaperällä, että elämää oikein heijastavat käsitteet muuttuvat perättömiksi haihatteluiksi. Näin ollen tietojen kartuttamisen kulkuun sellaisenaan sisältyy jo idealismin syntymisen mahdollisuus.

Yhteiskunnan taantumukselliset luokat, joille on edullista idealismin säilyttäminen, käyttävät tuota mahdollisuutta hyväkseen ja ohjaavat ihmisten ajatuksia syrjäteille, että he käsittäisivät ympäristön tapahtumat vääristelyinä.

Historian vallankumouksellisin luokka, proletariaatti ja sen kommunistinen puolue, käy taistelua taantumusta vastaan ja varoittaa työtätekeviä idealismin vaarasta, sillä idealismi saattaa huomaamatta tunkeutua työtätekevien lietoisuuteen, myrkyttää sen ja siten häiritä työtätekevien taistelua paremman elämän puolesta.

Vallankumoukselliset luokat puoltavat kaikessa totuuden pohjautuvaa tietoa, tiedettä ja pitävät lippunaan materialistista maailmankatsomusta. Sen sijaan taantumukselliset luokat, joiden ainoana pelastuksena on totuuden hämääminen, valhe ja uskonto, puoltavat idealistista maailmankatsomusta.

Tästä seikasta johtuu se kärkevyys, jolla koko ihmiskunnan historian aikana on käyty taistelua kahden vastakkaisen maailmankatsomuksen välillä, jotka ratkaisivat eri tavalla filosofian peruskysymyksen. Materialistien ja idealistien välinen leppymätön taistelu on selitettävissä sillä, että on olemassa leppymättömät luokat, joiden vastakkaisissa maailmankatsomuksissa ilmenevät niiden vastakkaiset edut.

Me elämme aikakautta, jolloin kaikkialla maapallollamme käydään suurta kamppailua proletariaatin ja porvariston välillä, sosialismin ja kapitalismin välillä.

Viimeisiä elinpäiviään viettävä sortoon perustuva maailma on yrittänyt jo useita kertoja tukahduttaa uuden, vapaaseen työhön perustuvan maailman.

Kuten tunnetaan nuo yritykset ovat menneet myttyyn Venäjällä kansalaissodan kaudella ja toisessa maailmansodassa vuosina 1941—1945.

Mutta eräät johtomiehet pääoman maissa koettavat edelleenkin jatkaa itsepintaisesti vararikkoutunutta «voima-aseempolitiikkaa».

Vastakohtana sille sosialistinen leiri julistaa ja puolustaa kahden järjestelmän välisen rinnakkaiselon aatetta, sosialismin ja kapitalismin välisen rauhanomaisen taloudellisen kilpailun aatetta.

Socialismin leiri suostuu empimättä sellaiseen kilpailuun, sillä sosialismi perustuu marxilais-leniniläiseen materialistiseen maailmankatsomukseen, joka selventää yhteiskunnan kehityslakeja. Näiden kehityslakien mukaan taloudellisen kilpailun lopputuloksena on oleva kapitalistisen orjuuden kiertämätön romahdus ja kommunismin voitto.

Kammoten kommunismin lähenevää voittoa kapitalistiluokka ei kaihdakaan mitään keinoja herruutensa jatkamiseksi. Yrityksissään pysäyttää tai vaikkapa jarruttaa historian ratasta imperialistit nojaavat heitä uskollisesti palvelemaan idealistiseen filosofiaan.

Niinpä materialismin taistelu idealismia vastaan on pätevästi perustellun tiedon taistelua sokeaa uskonnollisuutta vastaan, tieteen taistelua uskontoa vastaan, totuuden taistelua valhetta ja petosta vastaan, vallankumouksellisen luokan taistelua aikansa elänyttä luokkaa vastaan. Meidän kaudellamme se on proletariaatin taistelua porvarisloa vastaan.

Esimarxilainen materialismi oli silloisten edistyneiden luokkien maailmankatsomus ja kantoi tietysti niiden luonteensa erikoisuuksien leimaa. Joskin vanhan materialismin rajoittuneisuuden eräänä syynä oli sen ajan alhainen tietotaso, niin toisena syynä siihen olivat silloisten edistyneiden luokkien taantumukselliset piirteet.

Mitä kielteisiä piirteitä sitten oli silloisilla edistyksellisillä luokilla, joita proletariaatilla ei ole?

Jokainen silloisten edistyksellisten luokkien (työväenluokkaa lukuunottamatta) suorittama vallankumous murskasi tietyn riistomuodon (maaorjuuden) asettaen sen tilalle toisen riistomuodon (palkkatyön).

Proletariaatin ja menneisyyden kaikkien edistyksellisten luokkien peruseroavaisuus on se, että proletariaatin vallankumoustaisteilu hävittää yleensä kaikkinaisen riiston eikä vain kapitalistien harjoittaman työläisten riiston.

Kumolessaan aikansa eläneiden luokkien valtakuntia menneisyyden edistykselliset luokat eivät käsittäneet eivätkä voineetkaan käsittää, että niiden itsensä on ennemmin tai myöhemmin poistuttava historian näyttämöltä. Mitä tulee työväenluokkaan, niin se eroaa perusteellisesti kaikista entisten aikojen edistyksellisistä luokista. Tätä seikkaa V. I. Lenin korosti monasti.

Tuituaan kerran esitelmöimään työläisille V. I. Lenin näki salin seinällä tunnuslauseen: «Työläisten ja talonpoikain valtakunta on ikuinen!» Lenin heti selitti kuulijoille tämän tunnuksen virheellisyyden.

Työväenluokan eroavaisuus kaikista edelläkäyneistä vallankumouksellisista luokista on juuri siinä, että työväenluokka ei halua ikuistuttaa itseään. Sen päämääränä on yhteiskunta, jossa ei ole kapitalisteja eikä tilanherroja eikä edes työväenluokkaa, siis yleensä ei mitään luokkajakoa eikä luokkaeroavaisuuksia ihmisten välillä.

Siksi proletariaatti onkin historiassa edistyksellisin, kaikkein johdonmukaisin vallankumouksellinen luokka. Siksi sen maailmankatsomuskin on vapaa esimarxilaisen materialismin rajoittuneisuudesta.

Nykyajan porvarilliset ideologit kapitalistimaissa väittävät, ettei muka työläisten ja kapitalistien eduissa ole mitään sovittamatonta ristiriitaa. Tämä auttaa kapitalisteja työläisten alistamisessa.

Porvarilliset professorit sanovat olevansa syrjässä luokkataistelusta yrittäen hämätä samalla sen tosiasian, että heidän saarnaamansa idealismi palvelee pääomaa ja auttaa sitä henkisesti orjuuttamaan työtätekeviä.

Porvarilliset poliitikot salaavat oikeita pyrkimyksiään, sen sijaan kommunistit, työväenluokan poliittisen puolueen jäsenet eivät salaa suhdettaan luokkataisteluun. He julistavat avoimesti taistelevansa työväenluokan ja kaikkien työtätekevien etujen puolesta kansan sortajia, kapitalisteja vastaan.

Marxilais-leniniläisen materialistisen maailmankatsomuksen puoltajina kommunistit julistavat, että heidän maailmankatsomuksensa palvelee historian vallankumouksellisimman luokan, proletariaatin etuja ja kaikkien työtätekevien etuja heidän taistelussaan kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen puolesta.

TIETEELLISEN MAAILMANKATSOMUKSEN MERKITYS TAISTELUSSA KOMMUNISMIN PUOLESTA

Jo ennen marxismin syntyä niinsanotut utopistisocialistit alkoivat puhua sosialismista. He osoittivat lämmintä myötätuntoa työläisille, joille kapitalismi tuotti suuria kärsimyksiä.

Utopistisocialistit paljastivat kiihkeästi kapitalistisen järjestelmän parantumattomia mätäpaiseita. He osoittivat, miten epäoikeudenmukaista on se, että mitätön vähemmistö lyhjäntoimittajia nauttii kaikkia elämän hyvyksiä, mutta työtätekevä kansa, joka muodostaa väestön valtavan enemmistön ja luo kaikki yhteiskunnan rikkaudet, elää kurjuudessa, kärsii nälkää ja nääntyy tauteihin ja ylivoimaiseen työhön. Utopistisocialistit julistivat, että tuotannonvälineiden yksityisomistuksen tilalle on tuleva yhteiskunnallinen omistus, että väestön enemmistön kurjuus ja ylivoimainen työ ja toisaalta vähemmistön yltäkylläisyys

ja joutilaisuus ovat epäoikeudenmukaisia ja niiden tilalle on otettava kaikille tasaveroinen velvollisuus tehdä työtä ja yhtä tasaveroinen oikeus käyttää yhteisellä työllä luotuja hyödykkeitä.

Utopistit paljastivat ensimmäisinä kapitalismin iljetävyydet ja kuvasivat ensimmäisinä tulevan kommunistisen yhteiskunnan, vaikkakin hieman mielikuvituksellisesti.

Mutta suhteessa yhteiskuntaan utopistisocialistit ratkaisivat idealistisesti filosofian peruskysymyksen. He uskoivat, että yhteiskunnallisen järjestyksen muuttaminen, yhteiskunnan aineellisen elämän muuttaminen on täydellisesti riippuvaista hallitsijain, rikkaiden ja yleensä vallanpitäjien tajunnasta. Utopistit uskoivat, että jos rikkaita kovasti pyydetään, jos heille vakuutetaan, että porvariilinen järjestelmä on epäoikeudenmukainen ja sosialismi on paljon oikeudenmukaisempi, niin kapitalistit itse luopuvat vapaaehtoisesti tehtaistaan, luovuttavat ne yhteiskunnalle ja alkavat tehdä työtä muiden työläisten rinnalla. Silloin koittaisi sosialismi. Näin utopistisocialistit luulivat.

Se oli tietysti utopiaa, toteutumaton haavetta. Kapitalistien tietoisuus ei voi olla muuta kuin heidän aineellisten elinolojensa heijastumista. Kapitalisti voidaan helposti taivutella anastamaan toisen omaisuus, mutta hän ei suostu antamaan ilmaiseksi muruakaan omastansa. Kapitalistin tärkein elämäntehtävä on lisätä voittojansa, anastaa työläisten maksamattoman työn hedelmiä. Henkilön, joka haluaa kapitalismin vaihtamista sosialismiin, ei ole käännyttävä rikkaiden, vaan työläisten puoleen. Työläisen tietoisuus heijastaa hänen aineellista asemaansa, ja hän voi siis helposti omaksua sosialismin aatteet.

Marx ja Engels huomasivat, että utopistisocialistien idealistinen katsantokanta on virheellinen. He ryhtyivätkin tutkimaan kapitalistista yhteiskuntaa materialistisen maailmankatsomuksen kannalta.

Materialismi vaatii, että aineellisten ilmiöiden syitä ei ole etsittävä ihmisen tajunnasta, vaan päinvastoin tajunnan ja tietoisuuden syitä on etsittävä aineellisista ilmiöistä.

Utopistien mielestä porvarillisen järjestyksen syynä oli kapitalistien tajunta, kun muka kapitalistit eivät käsittäneet porvarillisen järjestelmän epäoikeudenmukaisuutta. Vastaavasti he näkivät ulospääsyn siinä, että on muutettava kapitalistien tajunta, heidät on saatava käsittämään, että oikeudenmukaisuus vaatii kapitalismin vaihtamista sosialismin.

Materialistinen historiankäsitys pitää tajuntailmiöiden pohjana yhteiskunnan aineellista elämää. Karl Marx ja Friedrich Engels tutkivat kapitalistisen yhteiskunnan aineellista elämää ja saivat selville sen kehityslait, joiden mukaan porvarillinen järjestelmä kulkee kiertämättä tuhoansa kohti. Kapitalismi itse kasvattaa työväenluokan sekä kokoaa sen suuriin tehtaisiin. Ja työväenluokka johtaa ennemmin tai myöhemmin taistelunsa sosialistiseen vallankumoukseen.

Marx totesi, että kapitalismin kukistavaa ja kommunismin rakentavaa voimaa on etsittävä ihmisten aineellisista elinoloista eikä heidän tajunnastaan. Sellainen voima on työväenluokka. Kapitalismin kehityslakien mukaan työväenluokka kasvaa jatkuvasti, kokoaa ympärilleen kaikki sorretut kansankerrokset ja suorittaa puolueensa johdolla sosialistisen vallankumouksen.

Marx ja Engels osoittivat, että kapitalistisen yhteiskunnan aineellinen elämä johtaa kehittyessään kiertämättä siihen, että tuotannonvälineet otetaan yhteiskunnan omistukseen. Kapitalistisen omistuksen vallitessa jokainen tehtaanomistaja tuottaa mitä haluaa, milloin haluaa ja niin paljon kuin haluaa. Siitä seuraa, että ajoittain syntyy jyrkkä epäsuhde yhteiskunnan maksukykyisen kysynnän ja

yksityistehtäissä valmistettujen tuotteiden välillä. Silloin suljetaan tehtaita, tuotanto laskee ja työttömien luku kasvaa.

Siis kapitalistisen tuotannon tarpeet jo sellaisenaan vaativat tiukasti kaikkien tuotantolaitosten työn säännöstelyä. Ja se on mahdollista vain lakkauttamalla yksityiskapitalistinen omistus ja ottamalla sen tilalle yhteiskunnallinen omistus.

Näin ollen kapitalistisen yhteiskunnan kehitys johtaa sosialistiseen vallankumoukseen, joka kukistaa pääoman vallan ja asettaa porvarillisen järjestyksen tilalle sosialismin. Kommunistinen puolue pitää tätä ohjeenaan taistellessa työväenluokan vapauden puolesta.

Kommunistiset ja työväenpuolueet eivät rakenna poliittikkaansa haaveittensa ja hyvien toivomustensa pohjalle, vaan tutkivat syvällisesti yhteiskunnan aineellisen elämän synnyttämiä tarpeita.

Sanomalehdet kertovat nykyään suurista historiallisista tapahtumista Aasiassa ja Afrikassa. Aasian kansat, Lähi- ja Keski-Idän maiden kansat ovat nousseet taisteluun imperialistien siirtomaarjuulta vastaan ja valtaavat itselleen vapautta ja riippumattomuutta.

Miten imperialistit selittävät näitä ilmiöitä?

Porvarillinen propaganda väittää, että Aasian tapahtumat ovat Neuvostoliitosta vietyjen aalteiden synnyttämiä. Porvarillista lehdistöä seuraten voitaisiin tehdä johtopäätös, että amerikkalaisten tarvitsisi vain laajentaa propagandaansa, ja Aasian tapahtumat lähtisivät kehittymään päinvastaiseen suuntaan. Tällainen päättely merkitsisi olettamusta, että yhteiskunnan henkinen elämä määrää sen aineellisen elämän. Tämä on aivan virheellinen, idealistinen katsantokanta, joka on helposti kumottavissa.

Sitäpaitsi jos kansojen vallankumouksellinen vapauttaistelu sortajiaan vastaan olisi ulkoa — «Punaiselta Venäjältä» tai «Punaisesta Kiinasta» — tuotujen vapaus-

aatteiden synnyttämä, niin kysyttäneen, mistä ne vallankumoukselliset aatteet oli v. 1917 tuotu Venäjälle? Silloinhan ei ollut olemassa yhtäkään «punaista» maata, mutta sosialistinen vallankumous kuitenkin voitti Venäjällä.

Syy on siis muualla, ja materialistinen maailmankatsomus selittää sen. Materialistisen maailmankatsomuksen mukaan ihmisten tajunta määräytyy heidän aineellisen yhteiskuntaelämänsä mukaan.

Yhteiskunnallisen elämän materialistinen tulkinta selittää, että vallankumoukselliset vapausaatteet valtaavat joukkojen mielet vain siellä ja silloin, missä ja milloin kyseisen yhteiskunnan aineellisessa elämässä on muodostunut niiden aatteiden eittämälön lykkäystä sietämätön tarve. Jos vallankumouksellisilla vapausaateilla ei ole yhteiskunnan elämässä aineellista pohjaa, niin mitään vallankumousta ei tapahdu.

Neuvostoliiton Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio leimaavat parjaukseksi tuon järjettömän lörpöttelyn «vallankumouksen viennistä» ja rakentaessaan suhteitaan Aasian ja Afrikan maihin pitävät toimintaohjeenaan yhteiskunnan kehityslakeja sekä tutkivat huolellisesti niiden maiden aineellista elämää, taloudellisia oloja sekä luokkien ja kansakuntien välisiä suhteita.

Yhteiskunnan kehityslakeihin nojaten V. I. Lenin osoitti, että Aasian työtätekevä kansa, joka on lukumäärältään yli puolet ihmiskuntaa, on nouseva taisteluun vapautensa puolesta ja sillä taistelulla on oleva ratkaiseva merkitys vallankumouksen kohtaloille. Aasian maissa on kypsynyt maaperä siirtomaasorron lopettamiseksi, ja niiden kansat käyvät pyhiää taistelua vapautensa ja riippumattomuutensa puolesta.

Neuvostoliiton Kommunistinen puolue rakentaa niin sisä- kuin ulkopolitiikkaansakin materialistisen maailmankatsomuksen pohjalle. Neuvostovallan ensi päivästä lähtien

Kommunistinen puolue on uhrannut paljon tarmoa ja huomiota kotimaisen teollisuuden rakentamiseen ja kehittämiseen. Puolue on tällöin pitänyt ohjeenaan sitä, että sosialismin perustana on oleva aineellisen tuotannon kehittäminen, raskaan teollisuuden ja sähkövoiman tuotannon kasvu.

Kommunistisen puolueen XX edustajakokouksen päätökset raskaan teollisuuden kehittämisestä, teollisuuden ja rakennustoiminnan johdon uudelleenjärjestämisestä, sosialistisen maatalouden jyrkästä kohottamisesta, uusimman tekniikan juurruttamisesta tuotantoon ja neuvostokulttuurin kehittämisestä vastaavat tarkalleen neuvostoyhteiskunnan aineellisen elämän kypsyneitä tarpeita eivätkä rakennu vain joidenkin ihmisten hyvälle toivomuksille.

Materialistinen historiankäsitely lähtee siitä, että ihmisten tajunta, heidän aatteensa heijastavat heidän aineellista elämäänsä. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö aatteet vaikuttaisi aineelliseen elämään. Aatteilla on eittämättä vaikuttava merkitys yhteiskunnan aineellisessa elämässä, mutta niiden vaikutus riippuu siitä, heijastavatko nuo aatteet todellisuutta oikein vai väärin.

Jos laajalle ihmisten keskuuteen levinneet aatteet heijastavat väärin heidän aineellista elämäänsä, jos ne ovat niinsanottuja takapajuisia aatteita (kuten esimerkiksi takapajuiset ihmiset pitivät keisaria «isäkultana» tai luulivat, että herrat ja kapitalistit turvaavat kansalle loimeentulon), niin ne jarruttavat yhteiskunnan kehitystä. Pääsemättä vapaaksi sellaisista aatteistaan kansa ei voi nousta taisteluun aikansa elänyttä järjestelmää vastaan. Ja vaikka se nousisikin taisteluun, niin tämä taistelu olisi epävarmaa, tuloksetonta ja päättyisi aina tappioon, koska ihmisten järki on takapajuisien aatteiden sokaisema.

Esimerkiksi viime vuosisadan kahdella ensimmäisellä kymmenluvulla Englannin työväen keskuudessa sai alkunsa laaja joukkoliike, niinsanottu luddiittien liike, jolloin työläiset taistelussa asemansa parantamisen puolesta särkivät koneita. Koneiden särkeminen ei tietysti tuottanut työläi-

sille mitään hyötyä. Luddiilit kärsivät tappion, sillä heidän johtavana aatteenaan oli virheellinen käsitys, että muka koneet olivat syypäät heidän kärsimyksiinsä. Syyllinen oli kuitenkin kapitalistinen järjestelmä.

Mutta jos ihmisten keskuuteen levinneet aatteet ovat edistyksellisiä aatteita, jos ne heijastavat oikein yhteiskunnan aineellista elämää, niin sellaiset aatteet jouduttavat huomattavasti yhteiskunnan kehitystä. Edistykselliset aatteet ovat tällöin suurena apuna edistyksellisille luokille ollen niiden käsissä mahtavana aseena taistelussa uuden yhteiskuntajärjestelmän puolesta. Marx osoitti, että kun joukot omaksuvat edistykselliset aatteet, niistä tulee mah-
lava aineellinen voima.

Tällaisia edistyksellisiä aatteita ovat marxismin-leninisin aatteet. Kun vuonna 1848 Marx ja Engels julistivat ensi kerran nämä aatteet «Kommunistisen puolueen manifestissa», ne saivat kannattajikseen maailman kaikissa maissa vain muutamia satoja. Vuonna 1917 marxismin-leninisin lipun alle astui Venäjällä satoja tuhansia kommunisteja, ja heidän johdollaan Venäjän monimiljoonainen kansa suoritti sosialistisen vallankumouksen. Nykyään marxismin-leninisin aatteita pitävät toimintaohjeenaan 33 miljoonaa kommunistia maailman eri maissa. Sen aatteita kannattavat sadat miljoonat kommunistisiin puolueisiin kuulumattomat ei yksistään sosialistisen leirin maissa, vaan myös maissa, joissa on vielä voimassa pääoman valta.

Millä on selitettävissä se, että marxismin-leninisin aatteet ovat vainoista huolimatta vallanneet lyhyessä historiallisessa ajassa monien miljoonien ihmisten tajunnan? Vain sillä, että niitä aatteita noudattaen neuvoslomaan työtätekevät voittivat sosialistisen vallankumouksen, rakensivat sosialismin ja osoittivat koko maailmalle, että sosialismi pystyi tuotannon, tieteen ja tekniikan alalla kulkemaan 40 vuodessa saman taipaleen, mihin kehittyneemmätkin kapitalistimaat kuluttivat vuosisatoja. Katsellessaan

neuvostoihmisten rakentamien ensimmäisten sputnikien kiertoa maan ympäri vannoutuneempienkkin marxismin-leninisin vihollisten oli pakko myöntää sen aatteiden voima.

Imperialismille ominaisten ristiriitojen kärjistyminen luo monissa eri maissa maaperää vallankumouksellisten aatteiden synnylic. Niiden aatteiden voima on siinä, että ne heijastavat oikein nykyistä yhteiskuntaelämää, selittävät mihin suuntaan se on kehittyvä ja osoittavat tietä yhteiskunnan uudistamiseen, tietä kommunismiin.

«Marxin oppi on kaikkivoipa, sillä se on oikea», V. I. Lenin kirjoitti.

Neuvostomaan työtätekevät ovat varmoja siitä, että kansantalouden kehityksen uusi seitsenvuotissuunnitelma vuosiksi 1959—1965 tulee täyteltyä yhtä menestyksellisesti kuin aikaisemmat viisivuotissuunnitelmatkin. He tietävät, että uuden seitsenvuotissuunnitelman pohjaksi otetut periaatteet ja laskelmat ovat tuloksena teollisuuden, maatalouden, liikenteen ym. kansantalousalojen välittämättömien tarpeiden tarkasta tutkinnasta. Kommunistisen puolueen asettamat tehtävät ovat täysin ratkaistavissa juuri siksi, että ne perustuvat tieteellisiin tutkimuksiin sekä ottavat huomioon yhteiskunnan aineellisen ja kulttuurielämän tarpeet.

Neuvostomaan työtätekevien saavuluksilla on muitakin lähteitä kuin se, että puolueen nostamat kysymykset heijastavat oikein neuvostoyhteiskunnan aineellisen elämän uusia tarpeita. Neuvostokansan menestyksissä on suuri osuus kansan sosialistisella lietuudella, sen isänmaanrakkaudella ja tarmolla, joka nostattaa työsankaruutta.

Neuvostoliiton Kommunistinen puolue nojaa toiminnassaan materialistiseen historiankäsitykseen, joka vakuuttaa, että yhteiskunnallinen taju ei ainoastaan heijasta aineellista elämää, vaan myös vaikuttaa siihen jouduttaen tai hidastaen sen kehitystä. Siksi puolueemme kiinnittää suurta huomiota marxilais-leniniläisten aatteiden levittä-

miseen ja juurruttamiseen joukkojen tietoisuuteen, koska nuo aatteet jouduttavat etenemistä kommunismiin, ja siksi se käy leppymättä taistelua vanhentuneita aatteita vastaan, jotka jarruttavat sitä etenemistä.

Puolueemme kasvattaa neuvostokansassa kommunistista suhdetta työhön, sosialistiseen omaisuuteen ja sosialistiseen Isänmaahan, sosialistista suhtautumista eri kansallisuuksien työtätekeviin. Nämä kommunistiset piirteet neuvostoihmisten tietoisuudessa vaikuttavat huomattavasti yhteiskunnan aineelliseen elämään, auttavat menestyksellistä kommunismin rakentamista. Kommunistit käyvät samalla päättävää taistelua ihmisten tajuntaan pesiytyneitä kapitalismin jätteitä vastaan, jotka haittaavat kommunismin rakentamista.

Näin ollen materialistisella maailmankatsomuksella on tavattoman suuri osuus vuosisataisen sorron hävittämisessä ja työtätekevien vapaan ja onnellisen elämän luomisessa.

Niin kauan kuin ihmiset tulkitsivat yhteiskunnallisen elämän ilmiöitä idealistisesti, oppi uudesta yhteiskunnasta, jossa ei olisi riistoa, kurjuutta ja kärsimyksiä, oli vain tofeuttamaton ihanne. Mutta kun marxilaisuuden perustanlaskijat selittivät historian kulun materialistisesti, se oppi muuttui todelliseksi tieteeksi. Syntyi tieteellinen sosialismi.

Marxin ja Engelsin luoma ja V. I. Leninin kehittämä ja rikastuttama tieteellinen sosialismi rakentuu kokonaan luonnon ja yhteiskunnan materialistisen tulkinnan perustalle.

Näin arvaamattoman suuri merkitys on materialistisella maailmankatsomuksella menestyksellisessä taistelussa kaikkien työtätekevien vapauden ja onnen puolesta.

LYHYT YHTEENVETO

1. *Filosofian peruskysymyksen materialistinen ratkaisu on ihmisten vuosisataisen käytännöllisen kokemuksen ja eri tieteiden moninaisen todistusaineiston pohjalla syntynyt johtopäätös. Tiede todistaa kumoamattomasti materialismin oikeaksi. Idealismi ei sovi yhteen tieteen kanssa samoin kuin uskontokaan. Idealismin ja uskonnon välillä ei olekaan mitään oleellista eroa.*

2. *Materialismin taistelu idealismia vastaan on olemukseltaan taistelua totuuden puolesta valhetta vastaan, tieteen puolesta uskontoa vastaan. Ja kun vallankumoukselliset luokat ovat elimellisesti kiinnostuneita totuudesta ja taantumukselliset luokat valheesta, on filosofian peruskysymyksen ratkaisusta vuosituhansia käyty aatteellinen taistelu luokkien välisen taistelun ilmausta. Idealismi kuten uskontokin ajaa aikansa eläneiden voimien etuja. Meidän päivinämmä se palvelee porvaristoa sen taistelussa työvästekeviä vastaan, sosialismia vastaan. Materialismi, joka pohjautuu käytännön tarkistettuihin tieteellisiin tietoihin, on vallankumouksellisten luokkien maailmankatsomus. Meidän aikakaudellemme se on proletariaatin maailmankatsomus.*

3. *Materialismi kehittyy sitä mukaa kun tieteelliset tiedot lisääntyvät ja etumaisten luokkien vallankumouksellisen taistelun kokemus karttuu. Nykyinen materialismi on dialektista materialismia. Dialektinen materialismi saattoi syntyä vain eri tieteiden viimeisimpien saavutusten pohjalla, joita saavutuksia ennen Marxia eläneet materialistit eivät tunteneet eivätkä voineetkaan tuntea.*

4. *Tieteiden saavutusten ja proletariaatin luokkataistelun kokemuksen pohjalla nykyisen materialismin luojat saattoivat ratkaista tehtävän, jota yksi-*

kään materialisti ennen Marxia ei ollut pystynyt ratkaisemaan. He nimittäin sovelsivat materialismin ihmiskunnan historian tutkimukseen ja antoivat materialistisen selityksen yhteiskuntaelämästä, toisin sanoen loivat historiallisen materialismin.

5. Dialektinen ja historiallinen materialismi ovat siis materialismin korkein muoto, sillä ne perustuvat tieteeseen ja käytännön uusimpiin saavutuksiin.

6. Historiallinen materialismi osoittaa, että ihmisten tajunta ei ole vain heidän aineellisen elämänsä heijastusta, vaan puolestaan vaikuttaa aineelliseen elämään. Sellaiset aatteet, jotka heijastavat yhteiskuntatapahtumia vääristeltynä, huittuavat yhteiskunnan kehitystä, jarruttavat sitä, kun taas sellaiset aatteet, jotka heijastavat elämää oikein, edistävät yhteiskunnan kehitystä, jouduttavat sitä. Marxisin-leninisin aatteet ovat juuri sellaisia aatteita, jotka heijastavat oikein yhteiskunnan lakeja. Senpä vuoksi marxismi-leninismi on työväenpuolueiden ja kaikkien työtätekevien voimallinen ase niiden taistelussa yhteiskunnan kehityksen jouduttamiseksi, taistelussa kommunismin puolesta.

7. Pyrkimys sellaiseen yhteiskuntajärjestykseen, missä kaikki tekisivät työtä ja nauttivat työnsä hedelmät, missä ei olisi kurjuutta eikä sortoa, heräsi ihmisten tajunnassa jo kauan sitten. Mutta vasta dialektisen ja historiallisen materialismin synnyttyä sosialismi muuttui haaveesta tieteeksi. Se on täsmällisesti osoittanut tien, jota kulki voidaan poistaa kapitalistinen sorto ja rakentaa kommunistinen yhteiskunta.

8. Dialektisen ja historiallisen materialismin tieteellä aseistettuna ja Kommunistisen puolueen johtamana Venäjän työväenluokka liitossa työtätekevän talonpoikaiston kanssa suoritti voitokkaasti sosialistisen vallankumouksen, perusti ensi kerran historiassa

uuden yhteiskunnan, jossa ei ole mitään riistoa, ja osoitti muille kansoille tien vapauteen ja onneen. Kaikessa tässä laajakantoisessa maailmanhistoriallisessa työssä työväenluokan ja kaikkien työtätekevien aatteellisena aseena on materialistinen maailmankatsomus. Vain se tulkitsee oikein yhteiskunnan kehityslait ja siten osoittaa, miten yhteiskuntaelämän valankumouksellinen muuttaminen on suoritettava ja miten me pääsemme päämääräämme, kommunistiseen yhteiskuntaan.

SISÄLTÖ

Vuosikahansia vanha kiistakysymys	3
Onko ajattelu mahdollista ilman ihmistä?	8
Onko ihminen ollut aina olemassa?	14
Aivot on ajattelun elin.	20
Tajunta on aineellisen maailman heijastumista ihmis- aivoissa	30
Miksi ja miten ajattelu on syntynyt	39
Maailmankatsomusten taistelu ja luokkien taistelu	50
Tieteellisen maailmankatsomuksen merkitys taistelussa kommunismiin puolesta	63

Karjalan ASNT:n
Kulttuuriasian ministeriö
Anohinille nimetty kirjapaino

Petroskoi, Sverdlovinkatu. 31